

TOVERBERG

38

JAARGANG 10 / 3 HERFST 2015

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

HBC
HBC

HET BELEEFDE GENOT
HET BELEEFDE GENOT
VZW

"Ieder mens die genoeg schept in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

hetbeleefdegenot@scarlet.be

BTW BE 0893.747.805

Rek. BE71 0014 8517 3969

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie: Roland Ranson, Bart Madou

Werkten ook mee: Staf de Wilde,
Els Vermeir, Hans Vanhulle,
Johan Debruyne, Marie-Claire Devos,
Marie-Rose D'Haese, Martin Carrette

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Madou

Foto's: Sonja Moyaert, Bart Madou

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin van elk jaargetijde. Een abonnement nemen kan door lid te worden van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits bronvermelding.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Interview Sonja Moyaert	5
De eerste zin	21
Book on the hill	24
De verjaardag	27
Elsenspinsels	31
Verwilderd	33
Waarheid & herinnering	35
Gedicht	39
Chapeau!	40
Beleefd	45
Te beleven	47
Selectieve zelfbiografie	48
De leesgroep	54

ISSN 2030-1340

Woord vooraf

Beste lezer

Na weer zo'n lange, logge, luie, lome zomer zijn we ondertussen een stuk opgeschoten en staan we op de drempel van een, althans op cultureel vlak, veelbelovende, hoopvolle herfst. Laten we daarom, samen, met grote, gulzige gretigheid de komende culturele hoorn des overvloeds verlekkerd en met volle, verslindende vreugde verzwellen.

Het is uiteraard de bedoeling van dit 38ste nummer van uw geliefde tijdschrift om u enigszins op het juiste spoor te zetten en u, zonder schaamte maar ook zonder ook maar het kleinste greintje verwaandheid of pedanterie, maar toch, bij momenten, met een zekere neiging naar lichthoofdige onbesuisdheid, in de armen van uw vurige, passionele, extravagante en bovenal losbandige culturele minnaar resp. minnares te drijven. Daar wij in 2016 ons 10-jarig bestaan luisterrijk hopen te vieren, moet u het voorgaande dus zeer letterlijk nemen.

Naar gewoonte openen wij met een **interview**, het eerste dat als vervolg zou kunnen gezien worden op de u bekende en uiterst succesvolle uitgave 'Zestien', een verzameling interviews met Zedelgemse beeldend kunstenaars. Wij waren te gast bij **Sonja Moyaert** in Aartrijke, een kunstenaars die vooral de tekenkunst diep in het hart draagt, maar zich ook op andere domeinen van de beeldende kunst manifesteert. Dat zij geen blad voor de mond nam zal u duidelijk geworden zijn na lectuur van het artikel.

In **De Eerste Zin** maakt u kennis met de doorwrochte visie van uw dienaar op spoken en religie en of die twee al dan niet dienen beschouwd te worden als elkaar overlappende, zo niet zelfs synonieme begrippen.

In **Book on the hill** brengt **Hans Vanhulle** met zijn bespreking van 'Americana' een hommage aan de onlangs uit het leven gestapte Joost Zwagerman. Een van onze grootste essayisten is niet meer, maar toch blijft hij leven in onze herinnering, getuige de grote bewondering van Hans voor taal, stijl en intelligentie van voornoemd auteur.

Ook dit trimester laat poet laureate **Martin Carrette** ons genieten

van een van zijn diep doorvoelde gedichten. Dat een eindresultaat niet zomaar uit het niets komt aanwaaien, maar het eindpunt is van een 'eeuwenlange' evolutie blijkt uit zijn recente gedicht.

In **De Verjaardag** gedenken we het 50-jarig overlijden van Richard Minne, een van onze grootste Vlaamse dichters, helaas toch wat aan het verdwijnen uit de herinnering van velen. Dit artikel om wat dreigt vergeten te worden weer wat op te frissen. In **Elsenspingsels** heeft **Els Vermeir** het over een wel heel bijzonder oorlogsslachtoffer in Parijs en **Staf de Wilde** bekijkt en beoordeelt van op afstand maar toch uiterst scherp en met zin voor nuance het Rambo-gedrag van onze ordediensten tijdens de zomerse festivals.

Ook **Johan Debruyne** houdt van zomerfestivals, kunstenfestivals in dit geval. In **Waarheid en Herinnering** neemt hij ons o.a. mee naar Watou, waar hij een bewonderende ontmoeting heeft met o.a. een werk van Robert Devriendt en een gedicht van Wislawa Szymborska. **Marie-Rose D'haese** neemt niet alleen haar hoed af maar maakt bovendien een diepe buiging voor de Catalaanse auteur Jaume Cabré. In haar rubriek **Chapeau** gaat ze diep in op twee romans van hem. En zoals altijd kunt u nog even kennis nemen van wat er in het verleden gebeurd is en van wat nog komen gaat in de rubrieken **Beleefd** en **Te Beleven**. **Bart Madou** is daarbij, zoals steeds, uw gids. Ook van hem is de ondertussen traditie geworden **Zelfbiografie**. Dit keer zijn we bij de letter M aanbeland, wat betekent dat er nog maar twaalf letters overblijven. Laat ons hierbij optimistisch opmerken dat we nog zo'n drie jaar safe zitten. Dit stukje van de biografie geeft ons onder meer een inzicht in de genese van een roman, met name Marmerluchten, van ene Bart Madou ook al met een M.

En uiteindelijk is er **De Leesgroep**, die nog altijd, onversaagd, onverschrokken en zonder op- of omkijken, leest. **Marie-Claire Devos** laat ons kennismaken met het programma 2015 - 2016.

Beste lezer, kuier rustig door dit culturele herfstlandschap, geniet van de diepe kleuren, laat u bedwelmen door de zoete klaarte en oogst met de zalige glimlach der rechtvaardigen de rijpe, volle vruchten die zich gewillig naar de plukker nijgen.

Roland Ranson

Interview Sonja Moyaert, beeldend kunstenaar

interview: Roland Ranson & Bart Madou

Eind juli, volgens wetenschappers de warmste maand op aarde sedert vierduizend jaar, verdwaalden we, ondanks onze GPS, in een doolhof in Aartrijke. We waren op missie om de in Groot-Zedelgem alom bekende kunstenaar Sonja Moyaert te interviewen. Plots zagen we haar voor haar rode huis staan zwaaien. Vinnig en blond leidde ze ons binnen voor een interview 'met verve'.

Sonja, ben je van hier?

Foto: sm

Ja hoor, ik ben hier geboren en getogen. Mijn geboortehuis staat hier een beetje verder, zoals je ziet. En dit huis hier, waar ik nu woon, staat op een stuk van onze vroegere tuin. Ik heb hier in Aartrijke tot mijn 21ste gewoond, dan ben ik getrouwd, kreeg een job in het onderwijs, heb gebouwd in De Haan, ben gescheiden,... daarna heb ik zo'n twintig jaar in Brugge gewoond, maar nu ben ik hier, bij mijn roots, terug. Acht jaar geleden heb ik dat huis hier gebouwd. Blijkbaar is de cirkel nu rond en ben ik op de plaats waar ik moet zijn.

Hoe is het begonnen? Wist je al lang dat je iets met tekenen wilde doen?

Dat was al zo van in de lagere school.

Kijk, dat is hier de boerderij van mijn tante. Ik was daar met vakantie en heb toen die hoeve getekend. Tot in de details, zoals je ziet. Eigenlijk is dat zo'n vijftig jaar geleden, en alles goed en wel beschouwd, werk ik nog altijd zo, zo gedetailleerd, bedoel ik. Toen al merkte men op dat ik dat zo goed kon. En in die tijd wist ik al dat ik naar 'de tekenschool' wilde. Het grote voordeel was, dat ik toen al wist wat ik echt graag wou.

En mocht dat zomaar?

Het mocht gelukkig wel; maar eerst moest ik 3 jaar ASO volgen. Daarna mocht ik dan naar de Maricolen voor 3 jaar KSO, en daar bovenop 2 jaar regentaat Plastische Kunsten. Kwestie van mijn brood te kunnen verdienen, een opvatting die in die tijd boven alles ging. Dus ik volgde die twee jaar regentaat, maar nooit echt met de bedoeling later les te geven. Uiteindelijk heb ik dat toch maar 40 jaar gedaan, met volle overgave, tot mijn zestigste.

Waar was dat?

Vooraf in Eernegem en later ook in Gistel, het Sint- Godelievecollege. Eigenlijk een beetje overall; ik heb, om het zo te zeggen, een beetje rondgezworven ten gevolge van reffectaties en dergelijke, maar vooral omdat het moeilijk was om in mijn vak, plastische opvoeding, (P.O.) een betrekking, laat staan een fulltime betrekking te vinden. In het begin was het dus meestal halftime P.O. en halftime studiemeesteres. Niet ideaal, maar ik heb dat altijd zeer graag gedaan.

Zo kwam ik in de beroepsafdeling knippen en naaien (snit en naad) terecht in Eernegem als studiemeesteres. Ik maakte tekeningen van de kleertjes die er gemaakt werden en die werden dan gekopieerd om de mappen van de leerlingen wat op te fleuren. En of ik dat graag deed, zo helemaal in detail.

Je was dus niet te stuiten in het bezig zijn met tekenen en kunst?

Ja en nee. Er gebeuren som wel van die nare, erge dingen in het leven. Mijn vader is gestorven toen ik dertig was en dat heeft mij zo geraakt dat het tekenen en kunst, mij een hele lange tijd niet meer interesseerden. En dan, na verloop van tijd, ben ik dan toch op zoek gegaan naar mijzelf. Dat heeft zowat 20 jaar geduurd, ik heb daar verschrikkelijk van afgezien. Het leven kan wat doen met een mens, weet je. En, op de keper beschouwd, ben ik nu nog altijd een zoekende mens.

Tijdens die zware periode heb ik de esoterie ontdekt. Boeken die me op weg hielpen en helpen om mezelf te begrijpen, om de wereld te begrijpen, om stand te houden in een maatschappij die helemaal aan het veranderen is, hier en daar wat aan het verloederen, om het even niet te negatief te formuleren.

En helpt dat?

Absoluut! Ik ben er helemaal bovenop geraakt.

Vroeger, zo'n 30 jaar geleden moest je niet spreken over hulp van een psycholoog of een psychiater. Als je daarover durfde te beginnen

dan was je zot, zonder meer. Dat was ik natuurlijk niet, maar ik kon de situatie gewoonweg niet aan. En erger nog, ik kon er met niemand, ook thuis niet, over praten. En dan word je, zonder dat je het weet naar de bibliotheek, naar die boeken gedreven, naar dat wat je nodig hebt. Tenminste, dat vind ik toch. En door die boeken ben ik dan beetje bij beetje aan mijzelf beginnen werken. En alles is, gelukkig maar, stukje bij beetje op zijn pootjes terecht gekomen.

Terug naar de kunst. Heb je geëxposeerd?

Toch wel, diverse keren zelfs. Op een van die tentoonstellingen, in De Haan was het, heb ik de auteur van De Hedendaagse Kunst in België ontmoet. Hij vond mijn werk echt goed en heeft voor mij een opdracht in zijn boek geschreven. Ik ben daar echt trots op, want die Marc Eemans is niet zomaar de eerste de beste kunstenaar en criticus.

Ik heb ook aan heel wat affichewedstrijden meegedaan. Kijk hier, dat is mijn ontwerp voor de Godelieveprocessie in Gistel (1990), een eerste prijs waard, en af en toe won ik wel eens een derde of een vierde prijs. Maar ik doe daar nu niet meer aan mee, het interesseert mij niet meer, vooral omdat ik grote twijfels heb bij de jurering. Die is zeer subjectief en een zekere vriendjespolitiek is daar soms wel mee gemoeid. Ik heb in dit verband minder goede herinneringen aan een Anto Diez-wedstrijd in Bredene. Ik zal mijn tijd daar in de toekomst zeker niet meer aan verspillen.

Je hebt wel een zeer uitgebreid oeuvre.

Ach ja. Ik heb bijvoorbeeld nogal wat kinderkopjes getekend. Je moet weten mensen zien dat graag, een tekening van hun dierbare schat. Vroeger tekende ik bijna uitsluitend met potlood. Vandaag schilder ik eerder. Sinds de wedstrijd 'Boschvogel met verve' hier in Aartrijke, wou ik wel eens verf en kleur proberen. En die wedstrijd heb ik ook gewonnen.

Ook zelfportretten?

Er zitten er wel tussen, maar niet expliciet. Je zult goed moeten kijken en misschien herken je dan een trek of een blik. Ik heb ook nog op kunstmarkten gestaan, meegedaan aan de Permekewedstrijd, enz. eigenlijk te veel om op te noemen.

En de scholen waar je les gegeven hebt, deden die een beroep op je, in je vrije tijd?

Elke school heeft zijn opendeurdag zoals je weet en dan moet de lerares P.O. inspringen. Affiche en flyers ontwerpen! Op school moet veel gepresteerd worden wat niet altijd betaald wordt. Er wordt steeds maar meer verlangd van de leerkracht. Zonder die inzet zouden al die activiteiten niet georganiseerd kunnen worden. Ik vind dat dit ook eens mag gezegd worden.

In de lagere school hier waar ik zelf nog leerling geweest ben en waar Johan Logghe nu directeur is, heb ik een hele muurschildering gemaakt voor de kinderen op de speelplaats. Een houten treintje gaat op safari door de Afrikaanse steppe met alle mogelijke wilde dieren.

En dan zijn er nog andere taferelen van spelende kindjes enz...

Het is allemaal heel goed gefixeerd en hopelijk beleven de kinderen er nog vele jaren plezier aan.

Ik versier, of beter, beschilder ook tuinhuisjes en caravans. Ik inspireer mij daarvoor bv. op Keith Haring maar ook alledaagse figuren komen erop bv. een hondje, een pad ...Dan spreek ik mijn fantasie extra aan.

En, niet te vergeten, de schoolkalender, voor leerlingen en ouders, in de lagere school hier, wordt door mij geïllustreerd. Elk jaar een ander thema. Dit jaar gaat het over PARELkinderen. Ik hoop dit toch nog een aantal jaar te kunnen doen. Ik vind het leuk zo te kunnen bijdragen aan de gemeenschap, temeer daar ik zelf hele dagen met jonge mensen ben bezig geweest. Het zit er dus blijkbaar nog altijd in... gelukkig maar.

Beschouw je jezelf als een geëngageerd kunstenaar?

Eigenlijk niet echt, nee. Maar kijk hier eens. Dat is hier iets wat ik geschilderd heb toen een collega van mij gestorven is aan huidkanker. Iedere keer als ik iets ergs, of beter iets emotioneels meemaak dan tracht ik dat te verwerken in een tekening. Kijk, hier heb ik ook een tekening van Yasmine. Zij staat hier eigenlijk symbool voor de vertwijfelde jonge mensen, die 'uit het leven stappen', als enige uitweg zien. Dus er zit eigenlijk wel een boodschap in, maar nooit echt expliciet, wel symbolisch. Als je die, als toeschouwer doorhebt, des te beter. Anders zie je alleen het mooie plaatje.

Blijft er dan eigenlijk nog wel tijd over voor iets anders?

Goh ja, dat moet ook wel. Ik ben momenteel mijn huis aan het 'opdoen'. Er wordt overlegd met de vakman, betreffende de juiste kleurmenging en dergelijke zaken meer. Kijk hier die wanden in dat mooie groen in mijn werkdomein, daar krijg ik nogal commentaar op,

van de mensen die hier komen. En dan heb je daar dat rood, als complementair contrastkleur, en dus helemaal niet onrustig. Maar toegegeven, de meeste mensen zijn daar niet zo mee bezig. Maar toch zit ik elke dag in mijn atelier; als ik niet werk dan zit ik er te denken, te mijmeren. De stilte en het groen, binnen en buiten, inspireren me.

Wat verder, tussen de muur en de trap hangt een op het eerste gezicht nogal 'kubistisch' schilderij.

Dat is het eerste olieverfschilderij dat ik gemaakt heb na mijn studies. Als je het goed bekijkt, vanuit dit standpunt hier, zou je het kunnen beschouwen als een soort van vooruitblik naar waar ik nu woon. Ik heb het geschilderd in 1972 en het komt overeen, misschien niet helemaal qua vorm, maar zeker qua sfeer met dit interieur, gebouwd in

2007, dus 35 jaar na het schilderij. Zou dat dan een visionair schilderij kunnen zijn? Ik heb daar al heel veel naar gekeken en me almaar afgevraagd hoe dat toch komt. Ik vind dat zeer mysterieus.

Werk je graag groot?

Ik heb drie grote werken gemaakt, maar dat is al een tijd geleden. Er kruipt daar enorm veel werk in, zeker door de manier waarop ik werk, heel gedetailleerd, maar dat heb je al gezien. Ik heb er jaren aan besteed, niet constant natuurlijk, want dat hou je niet vol. Door mijn techniek met het potlood zie je dan de fout in het papier naar boven komen. Omdat er zo op gewerkt is, want het gaat natuurlijk niet om één enkel lijntje. Met het potlood worden steeds lijntjes over elkaar gezet, als het ware gearceerd op dat papier en het is daardoor dat de fouten in de papierstructuur aan het licht komen. Dat stoort me wel een beetje. Maar het belangrijkste van dit werk zijn de ogen, de blik in die ogen. Dat moet je goed bekijken.

Inderdaad, zeer sprekend.

Ik wil daar iets duidelijk mee maken, maar, nog eens, de toeschouwer moet het eruit halen, ik zal niet zeggen, ik zal nooit verklaren wat mijn bedoeling is. Tenzij er op aangedrongen wordt.

Zo heb je wel veel muuroppervlak nodig.

Als je dat maar weet. Mijn hele huis hangt vol met mijn werk, maar veel vindt geen plaats en moet helaas op een of andere manier opgestapeld worden.

En dan moet de kleur van de muur nog passen bij het werk. Ik zie mijn werk het liefst als het belicht wordt. Dan wordt het veel spreker. Vooral 's avonds, met al die spots aan kan het hier zeer mooi zijn.

Al in reliëf gewerkt?

Ja, toch wel. Die techniek heb ik gebruikt voor mijn allerlaatste werk. Dat was 'Vrede' en ik heb het speciaal voor de laatste editie van pARTcours gemaakt. Het heeft zeer veel succes gehad; de mensen bekeken het vol bewondering en vonden het eigenlijk heel raar dat die letters letterlijk uit dat doek kwamen.

Ik heb hiervoor ook niet zo voor de hand liggende materialen gebruikt. Kijk, die letters zijn vervaardigd uit ijzerdraad, tape, kleurpasta en kleur. Ik ben plots op het idee gekomen om dat werk gewoon horizontaal neer te zetten in plaats van het verticaal aan de muur te hangen, hoewel dat laatste ook kan. En met een goeie belichting krijg je dan een schaduwspel van die letters op de muur, tot uiteindelijk het woord 'vrede' gevormd wordt.

Ik wilde op dit thema een iets vrolijker werk maken, niet het donkere van de oorlog naar voren brengen. Maar toch is het ook teer geworden, zoals de vrede na de oorlog toch heel kwetsbaar, heel fragiel is.

Zo'n werkje is natuurlijk moeilijk op te bergen; ik droom er soms van, een mens mag al eens dromen nietwaar, om het in goud te laten maken, om het kostbare juweel, wat 'vrede' ook is, te beklemtonen. Maar geld is hier natuurlijk de grote spelbreker.

Kijk eens aan, een mooie litho!

Ja, dat is er een van Herman Brood, de 24ste druk van 150. Brood heeft die nog zelf van zijn handtekening voorzien. En ernaast hangt mijn tweede grotere werk; je ziet opnieuw die vrouw van daareven.

Kijk, hier hangen een paar van mijn hele vroege tekeningen. Ze mogen dan wel oud zijn, maar qua thematiek zijn ze nog altijd actueel, zoals bv. de vervuiling (van de zee). Dat is dus tot op de dag van

vandaag nog altijd aan de gang. Waar zijn we toch mee bezig. De datum op het werk doet er niet toe. Ik noteer al een tijd geen datums meer op mijn werk. Als bepaalde mensen die zien, bv. de jaren '80, dan zie je ze al direct denken: 'Zó oud!'. En daarvan krijg ik het echt op m'n heupen.

Het is ook zo dat de mensen meestal maar zeer oppervlakkig kijken. Daarom vind ik dat men de mensen kan leren kijken naar een kunstwerk. Ik heb dat geprobeerd met jonge mensen en heb ervaren dat het echt helpt als je ze een beetje uitdaagt. Een streep met een klad verf bv. is soms veel meer dan dat. En dan hoor je natuurlijk altijd: 'Ja, zoiets kan ik ook hoor!'. Daar krijg ik het van!

Eigenaardige manier van inkaderen, toch?

Ja, toen ik die tekening had ingekaderd, zag ik een lelijke plek op het passe-partout. Toen ik het werk er weer uithaalde, merkte ik dat er een bultje op zat; ik heb dan maar een hand op het passe-partout getekend; ik kon het werk niet zomaar weggoeien en als tegenwicht heb ik het dan zo opgelost. Er moet evenwicht in een werk zijn, vind ik.

En dan komen we in de slaapkamer, waar boven het bed het derde deel van het drieluik hangt te pronken, de vrouw met die sprekende blik met een jongen, tussen de lakens, letterlijk, de figuurlijke betekenis is hier van grotere waarde.

Dus, zoals je ziet, ik heb al het een en ander gedaan.

Zeg dat wel! Hangt er ook werk van je bij iemand anders, heb je werk verkocht?

Ja, toch heel wat, al zou ik niet meer kunnen zeggen waar allemaal. Er hangen er nu een stuk of vijf bij Ann Devriendt , onder andere 'Boschvogel met verve'.

Heb je voorbeelden die je erg aanspreken?

Ik ben opgeleid in de jaren zestig en het surrealisme sprak me geweldig aan. Ook Permeke heeft mij altijd geboeid en Landuyt, Delvaux, Magritte, Dali. Natuurlijk niet om die na te bootsen, maar de sfeer van die werken sprak mij aan, dat surreële, dat mystieke, dat mysterieuze.

Dus als we je carrière zouden samenvatten dan begon je met potlood en na een lange tijd ging je over naar kleur en verf?

Zo is het, en nu probeer ik de derde dimensie uit, het ruimtelijke dus. Ik ben nog aan het zoeken en het tasten wat ik daarmee echt kan gaan doen. Ik probeer ook materiaal te vinden dat voor het rapen is, ijzerdraad, tape, enz. Zeker geen intensieve zaken zoals kappen in steen of hout, daar zijn mijn vingers niet meer tegen bestand.

Toekomstplannen?

Ik ga voortdoen, zoals ik bezig ben, als zoekende mens, als intuïtief, creatief kunstenaar, maar ook, en dat altijd, met beide voeten op de grond!

Sonja, heel erg bedankt voor dit interview.

Persoonsgegevens:

Naam: Sonja Moyaert
Kunstenaarsnaam: Sonnie
Adres: Melanie Muylaertstraat 15
8211 AARTRIJKE
e-mail: moyaertson@telenet.be
Geboren: Torhout 21/02/1952
Ev. burg. Stand: alleenstaand
Ev. (gewezen) beroep nu gepensioneerd
gewezen beroep: Regentes Plastische Kunsten

Discipline mixed media, potloodtekeningen, acryl op canvas

Opleiding: LSO: Moderne humaniora
HSO: Sierkunsten
Hoger Onderwijs van het korte type: Regentaat Plastische Kunsten
Ondernemersopleiding: Publiciteitstekenen
Vervolmakingscursus: Gent Gouvernementsstraat

Tentoonstellingen: Groepstentoonstellingen: Brugge, Evergem, Loppem, De Haan, Aartrijke, Bredene, Harelbeke, Ronse, Nieuwpoort, Gent, Zedelgem
Individueel: Bogardenkapel Brugge

Esoterisch mijmeren!

Rozen na de klap!

Flanders Fields

Foto: bma

Scars

Foto: bma

Vrede

Foto: sm

Desolaat

De eerste zin

door Roland Ranson

"Ein Gespenst geht um in der westlichen Welt - das Gespenst der Religion".

„Een spook waart rond in de westerse wereld - het spook van de religie.“

Uit: Peter Sloterdijk, Du musst dein Leben ändern. Über Anthropotechnik, Suhrkamp Verlag 2009, 723 blz. (in 't Nederlands uitgegeven 'Je moet je leven veranderen', Boom, 2011)

Wat een eerste zin. Een verzuchting die ik meermaals maak. En toch moet je daar iets mee kunnen aanvangen. Wie ook maar een beetje kan schrijven weet zo'n eerste zin, weet om het even welke eerste zin naar zijn hand te zetten; een fluitje van een cent, aldus ooit de nadrukkelijke uitspraak van een voorzitter van een Zedelgemse culturele vereniging. Dit waarschijnlijk om de in dit geval nogal ongelovige geadresseerde moed te geven of misschien wel, zeer waarschijnlijk zelfs, op stang te jagen.

En toch, ik blijf erbij, wat kun je nu gaan aanvangen met die drie elementen: **spook**, **westerse wereld** en **religie** om van het vierde, **rondwaren**, al helemaal te zwijgen.

Misschien vertel ik best, heel kort, een spookverhaaltje over rondwariende zgn. 'onlevenden' of beter 'ondoden' ergens ver ten westen van onze Westhoek en betrek ik daar dan op een heel surreële manier de religie bij. Ik vrees echter dat mij dat niet lukt en dat dat spreekwoordelijke fluitje het bedrag van een cent in hoge mate zal overstijgen. M.a.w. ik mag mij er niet vanaf maken met een jantje-van-leiden anders stuur ik mijn uitgebreide lezersschare met een kluitje het Zedelgemse riet, erger nog de Houtlandse woestijn in.

Dan maar de ernstige toer op! Of ontaardt het weer in een van cynisme druipende ironie? Ik laat het oordeel aan de goden en zal zonder morren mijn gerechte straf ondergaan. Maar eerst moet mij het volgende van de lever - klinkt het niet dan botst het maar.

Over die spoken.

In eerste instantie is het nl. zo dat ik mij aan verschijnselen als spoken zeer weinig gelegen laat liggen. Onder spook wordt verstaan: een bovennatuurlijke, gewoonlijk nachtelijke en angstwekkende verschijning. Alleen al om te beginnen met dat bovennatuurlijke, dat iets wat zich boven en buiten de natuur bevindt, dat iets wat zogenaamd buiten het bereik van de menselijke zintuigen ligt, nee, beste lezer, dat

ligt mij eigenlijk niet zo, dat ligt mij helemaal niet, mijn kritische ik vindt dat hier zonder meer een gevaarlijk, zelfs kritiek punt wordt bereikt.

Al eeuwen worden wij mensen van kindsbeen af opgevoed en door-drongen met dergelijke al dan niet dogmatische, maar in elk geval boosaardige fabeltjes. Nu ja, opgevoed lijkt mij in deze context toch niet het juiste woord. Wij worden groot (de ene al wat groter dan de andere) met dgl. nonsensverhaaltjes die toch bij het ene kind wat meer (negatieve) indruk maken dan bij het andere. Wat zou toch de bedoeling zijn van dat de stuipen op het lijf jagen, van dat ongenuan-ceerde angst aanjagen? Er zijn er die beweren dat die bangmakerij eigenlijk beschouwd moet worden als een vorm van amusement. Vraag blijft natuurlijk, amusement voor wie? Moet u dus zelf maar eens in de praktijk brengen door uw lieve, nog handelbare peuter net voor het slapengaan een verhaaltje voor te lezen of te vertellen, al naar gelang van uw eigen meest ontwikkelde talent, waarin het spookt van hier tot ginder en waarvan de protagonisten monsters, zombies, lijken of andere mummies, kortom spoken van het zuiverste water zijn. U zult de hele nacht kunnen genieten van een rustig, be-daard en gelukkig dromend kind. Laten we toch ophouden met die flauwe kul en onze kleinen vanaf het eerste begin meegeven dat spoken en al dat andere bovennatuurlijke gedonder niet bestaan, meer nog, nooit bestaan hebben en ook nooit zullen bestaan. M.a.w., laten we ze 'verlichten'. Zouden we zo al niet een heel eind opgeschoten zijn?

Maar goed, volgens Sloterdijk bestaan spoken, of althans bestaat één enkel spook, wel degelijk. En dit ene spook waart dan nog rond in de westerse wereld of all places. Ziet u, beste geglobaliseerde, neo-kapitalistische en dito liberale facebooklezer, nu echt een spook rondwaren in onze geciviliseerde straten, pleinen, steegjes en slo-pen? Zelfs in bruine kroegen, toch wel the place to be voor dergelijk gespuis, zeker als de klok twaalf slaat en de Stella ongehinderd en met een groots debiet stroomt, werden ze sedert mensenheugenis niet meer gesignaleerd. Zouden we ze niet eerder moeten gaan zoeken in Afrika, of Azië? Misschien in zeer veraf gelegen delen van Oceanië? In Alaska of Siberië? Ik weet het niet hoor, maar hier in onze westerse hemisfeer lijkt een zoektocht naar dergelijke ectoplastische gedochten hopeloos. En, beste lezer, dat spook zou volgens Duitslands meest gelezen filosoof dan ook nog eens rondwaren. Het gaat rond op geheimzinnige, beklemmende wijze, het beweegt zich her en der en vertoont zich ook af en toe, tot grote ontsteltenis van de verstijvende aanschouwer. Het dwaalt rond op een verwarde of angstige wijze, zoals dat wel eens gebeurt met een vreemde gedachte in een brein, vooral bv. als er een Eerste Zin geconcipeerd moet worden.

Maar dat is nog niet alles. Als toppunt van het toppunt beweert Duitse Peter zonder verpinken dat dat rondwarende spook niets meer noch minder is dan religie. Een kleine 170 jaar geleden was er nog sprake van het spook van het communisme dat zich volgens de spitsbroeders Marx en Engels ook al op diezelfde manier over de al even Europese bodem bewoog. Dat spook was nieuw en de burgerij van toen zag het echt niet graag komen.

Maar dit keer gaat het dus om religie. Wat moeten we daar nu van denken?

Is die eerste zin gewoon een vaststelling, gedaan door de auteur bij het stoppen van een pijp of is het zijn bedoeling die frase een dreigende toon mee te geven?

Is die religie terug van weggeweest? Komt de geloofsleer, de geloofs-overtuiging ras op haar schreden terug? Zullen we verplicht worden afscheid te nemen met o zo'n onbeholpen vertwijfeling, balancerend op de afgrond van de meest fundamentele wanhoop, van de waarden van de eens zo schitterende verlichting, met haar net zo stralende idealen als vrijheid, solidariteit en gelijkheid? Komen we opnieuw onder de gesel van het dogmatisme, het bijgeloof en de intolerantie. Is het bitter afscheid van Charles Darwin, Richard Dawkins, Christopher Hitchens en medestanders nabij? Staat ons dat echt te wachten? Zoals de Latijnen het al verwoordden: Horesco referens. Zelfs onze bigotte middeleeuwse mystica, Hadewych, niet direct een intieme vriendin van mij, hoor ik verzuchten: 'Mi gruwelt dat ic leve.'

Willen we dat wel? En als we dat echt niet willen, zijn we dan bereid, na hevige bombardementen ook grondtroepen in te zetten, levens te offeren en bodybags te verstouwen.

Of is het allemaal niet zo erg en bazelt uw dienaar, zoals gewoonlijk, maar wat, op het hysterische af.

Toch vrees ik dat we datgene waarvan we nu in grote vrijheid genieten misschien als wat te voor de hand liggend beschouwen; we laten ons in slaap wiegen door onze drang naar consumeren en geloven in dit zoete leven niet meer in spoken die volgens Sloterdijk niet alleen op de loer liggen maar al aan het rondwaren zijn. God beware ons daarvan. Toch maar eens vlug zijn hele boekje lezen - Jeukiboek, here I come - en dan zien of we daar met z'n allen, mensen van goede wil, nietwaar, toch niet iets aan kunnen doen. Al was het maar een stukje schrijven.

Maar toch, ik insister, op de keper beschouwd, spoken, ach... lulkoek, larie, onzin, zotteklap!

Book on the hill

door Hans Vanhulle

Americana 1 & 2 - Omschrijvingen in de Amerikaanse cultuur... door Joost Zwagerman

Wat een geroutineerde en begaafde essayist is dit, wat een wijd omspannende en accurate zeggingskracht heeft die Zwagerman toch in zijn talloze uitweidingen over "The land of the free and the home of the brave!" Ik bespeurde niet in het minst een zweem van overbodigheid in zijn taalgebruik; zijn schrijfstijl staat als een kathedraal, is geweldig doorwrocht en munt tevens uit door "Sachverständigkeit" en volledigheid.

Het zich razendsnel ontwikkelend concept "suburbia" in de USA werd een leitmotiv in de vierdaagse reeks rond het verschijnen van Americana 1 & 2 in het radioprogramma Pompidou op Klara. Chantal Pattyn en haar collega's organiseerden een 8 uur durende bevraging van Joost Zwagerman omtrent de drijfveren van het tot stand komen van zijn baksteendikke essayerende boek. Men kon dit vorige zomer (2014) vier avonden lang beluisteren. Dit trok me over de streep om uiteindelijk ook zelf het boek aan te schaffen.

Een van de cruces om een beter inzicht te krijgen in het fenomeen suburbia is de film American Beauty van Sam Mendes. De leegloop van de verpauperde stadswijken van talloze steden na de laatste wereldoorlog deed de oude stadskernen uitvloeien naar gigantische en uniforme voorsteden die zich overal doorheen de Verenigde Staten als een olievlek verspreidden.

De illusoire vrijheidspose van de onbezorgde naysayer en bohemien uit pakweg Easy rider, die zich onttrekt aan de economische wetmatigheid om zich op één plaats te settelen en daar in zijn levensonderhoud te voorzien, heeft al een hele tijd afgedaan als haalbaar ideaal in de States, en bijgevolg werd de opwaartse mobiliteit en tevens de Amerikaanse droom van "Joe the plumber" geneutraliseerd tot het resideren in een gigantisch sedentair, monotoon en immobiel suburbia, een opeenstapeling van doorsnee villa's met een net wit afgerasterd hekje en dito vlekkeloos gemaaid gazonnetje er omheen. Jean Baudrillard typeerde deze levensbiotoop van de gemiddelde Amerikaan in zijn boek Sideraal Amerika als "comfortabele kerkhoven voor de halflevenden". Alle villa's zijn uitvergrotningen van graftomben, gekenmerkt door een namaaksereniteit, aldus Baudrillard. Zeg maar gerust, kneuterigheid die elkaar wederzijds, "Spiegel im Spiegel",

aanschouwt en bevestigt, liefst zo vrijblijvend en anoniem mogelijk... Een explosie van gated communities in futloze slaapsteden is het resultaat, met ellenlange rijen gelijksoortige huizen elk voorzien van CCTV en geen voetpad voor de deur, simpelweg omdat het samenleven tussen burens er helemaal ontbreekt.

In essays over William S. Burroughs, Allen Ginsberg en Jack Kerouack wordt de portee van de schrijverscarrières van deze Beat Generation tegen het licht gehouden. Burroughs was wellicht de meest radicale nihilist van dit drietal en ging 15 jaar gebukt onder een heroïne- en morfineverslaving. In Tanger, Marokko, schreef hij *Naked Lunch*, een titel die, als ik me niet vergis, refereert aan een soort cold turkey-toestand van abstinentie van roesmiddelen tot de middag. Deze roman is een aan het dadaïsme en Tristan Tzara schatplichtig collage-schrijfsel dat kond doet van de odyssee en monologue intérieur van junkie William Lee. Burroughs schreef deze roman toen hij voluit verslaafd was en een kamer betrok in een bordeel in die stad. Toen een Amerikaanse collega-schrijver hem in zijn gore verblijf bezocht lag het manuscript van *Naked Lunch* overal over de grond verspreid, bevuild door de olijfolie van sardienblikjes, sandwichresten en rattenuitwerpselen. Burroughs lag stoned in zijn bed. Zijn manuscript raakte wonderwel gerehabiliteerd en zou later menig popicoon en andere liefhebbers van de snoeppot tot bijbel dienen.

De briljante essays over schrijvers uit de States denderen in dit boek successievelijk over je heen: ook Jack Kerouacks *On the Road* en Allen Ginsbergs poëem *Howl* duidt Zwagerman omstandig. Zij zijn het embleem van de Beat Generation en tevens een neerslag van de tegencultuur in het Amerika van toen, net zoals *Naked Lunch* van Burroughs dat was. Tussendoor valt een stukje te lezen over de Nederlandse vertaling van Whitmans *Leaves of Grass*, een project waar 22 literatoren uit de Lage Landen hun schouders onder zetten en aldus in een polyfone uitkomst resulteerde. Verder komt ook het oeuvre van Melville, Henry Miller en Truman Capote aan bod. Vanzelfsprekend krijgt ook J.D. Salinger, de mediaschuwe schrijver van *Catcher in the Rye*, zijn essay. Er wordt evenwel meer gefocust op *Franny and Zooey*, die andere roman van Salinger.

Van drankorgel Charles Bukowski komen we de finesses te weten over zijn schandaaloptreden in *Apostrophes* van Bernard Pivot, nu alweer van 1978 geleden, waar hij dronken keet schopte en uiteindelijk gedwongen werd de studio te verlaten. Dit verhinderde echter niet dat zijn boeken in Frankrijk, mede door dit schandaaloptreden, als zoete broodjes over de toonbank gingen. U merkt ongetwijfeld dat de

counterculture in Amerika, want omtrent dit thema werd Bukowski initieel uitgenodigd, de nodige relinchten telde die overal stennis trapt en er hun voordeel uit puurden.

Maar ook het gevestigde establishment van de Amerikaanse letteren uit de tweede helft van de vorige eeuw krijgt zijn saluut. Herzog, de desintegrerende en bij vlagen penetrant pathetische intellectueel met zijn midlifecrisis in het gelijknamige boek van Saul Bellow, krijgt een even empathische kritiek als de Harry "Rabbit" Angstrom-cyclus van John Updike, die de walmende middelmatigheid van de Amerikaanse burgerij blootlegt. Uiteraard ontbreekt ook Philip Roth niet in dit compendium. Toen Roth ooit in een interview gevraagd werd naar het meest significante Amerikaanse literaire project van na de oorlog verwees hij naar de Rabbit-cyclus van collega Updike.

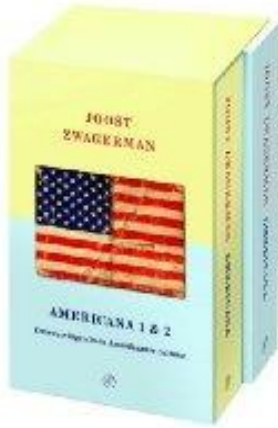
Ik kan hier zo doorgaan met het opsommen van gerecenseerde schrijvers... Voor de liefhebbers van gender literature is er Camille Paglia om te lezen. Verder is er duiding bij het werk van Bret Easton Ellis, Joan Didion, Jeffrey Eugenides en andere coryfeeën van het 20ste eeuwse fin de siècle...

Niet te vergeten recenseert Zwagerman in een kort essay ook Jonathan Franzens bestseller *Freedom*, hoewel ik zijn vorige boek *The Corrections* nog net iets hoger inschat. Zijn nieuwe roman wordt in september 2015 in ons taalgebied verwacht, en zou zich gedeeltelijk in Oost-Duitsland afspeelen.

Vervolgens wordt er een boekdeel gewijd aan depressie, waarover ervaringsdeskundige Andrew Solomon heel pregnant schreef in zijn boek *Demonen van de Middag*, en aan Amerikaanse schrijvers die zelfmoord pleegden (Ernest Hemingway, Sylvia Plath en David Foster Wallace).

Deel twee steekt van wal met essays over sleutelfiguren uit de Amerikaanse popscene: Michael Jackson, Prince, Madonna en de artrock van David Byrne en zijn Talking Heads.

Daarna volgen een hele reeks beschouwingen over 20ste eeuwse Amerikaanse schilderkunst in al zijn facetten. De scope van deze overpeinzingen reikt van Edward Hopper tot de eclectische opportunist Jeff Koons. Bijzonder gesmaakt heb ik het essay over Mark Rothko waarin de geschiedenis van de Seagram Murals, die uiteindelijk nooit in het chique Four Seasons restaurant in Manhattan zouden belanden, nog eens uit de doeken werd gedaan. Verder las ik duiding

bij het werk van Willem de Kooning, de drippings van Jackson Pollock en de fragiele kunst van Cy Twombly, om maar de meest tot de verbeelding sprekende namen te noemen.

Alles wat je wenst te weten over Andy Warhol en zijn entourage in The Factory vindt zijn neerslag in het luik "In het Warhola".

Het tweede boek Americana sluit af met een dozijn appreciaties over toonaangevende fotografen, beginnende met een gecanoniseerde grootheid als Man Ray. Verder treedt ook celebrity-fotografe Annie Leibovitz voor het voetlicht, alsook een paar fotografes die

het meer deviante Amerika voor hun lens halen: Diane Arbus en Nan Goldin.

De verjaardag

door Roland Ranson

Richard Minne 1891 - 1965

Op 1 juni ll. was het precies vijftig jaar geleden dat een van onze meest miskende dichters ooit, in Sint-Martens-Latem het tijdelijke met het eeuwige verwisselde.

Als grote fan kan ik het niet nalaten - na een uitgebreide lezing over hem op 1 maart 2009 - deze volgens mij misschien wel beste dichter uit het interbellum, deze rabauw, vrijbouter, deze politicus zonder partij, deze revolutionair zonder system, deze moralist zonder geloof, kortom deze zeer menselijke mens opnieuw hulde te brengen.

Van jongs af aan verzeilt hij in de wereld van de studentenblaadjes waar hij eerst verhalen en gloedvolle gedichten kwijt kan. Met zijn polemieken in dienst van de socialistische beweging komt hij dan ook bij Vooruit terecht, wat duurt tot 1917.

In de eerste decennia van de 20ste eeuw zal zijn ontmoeting en vriendschap met de letterkundigen Maurice Roelants, Raymond Herremans, Karel Ledoux en Achilles Mussche van groot belang blijken te zijn.

Minne kent zijn grote bloeiperiode tijdens het interbellum. Hij sluit zich aan bij de zgn. avantgarde maar blijft zijn traditionele, eerder klassieke stijl behouden, wat op heel wat kritiek komt te staan van de zgn. modernisten onder wie Marnix Gijsen zeker niet de minste was. Minne was wel een non-conformist, maar terzelfder tijd wou hij toch niet weten van het experiment, noch van het flamingantisme.

Hij werkte actief mee aan het verschijnen van het literair tijdschrift Het Fonteintje in 1921. Het was bedoeld als tegenhanger van Ruimte, de vertegenwoordiger van het modernisme.

Toch was Het Fonteintje niet zo braaf en voor die dissonant was het vooral Richard Minne die verantwoordelijk was. Bij hem passen zonder meer de epitheta ironisch, cynisch, rationeel en schamper, aspecten die ook kunnen geduid worden als een soort verdedigingsmechanisme om te verdoezelen wat men eigenlijk wel is.

Toch dient gesteld dat voor Richard Minne in het begin van zijn dichterlijke carrière ironie, of erger nog, sarcasme en cynisme de hoogste essentie van zijn lyriek uitmaakten.

Voor Minne was de poëzie zonder meer een alternatief voor de politiek. In de politiek voelde hij zich te onwennig en daarom greep hij naar het vers waarin hij zich verbond met de marginalen, de outsiders en de losers. Die laatsten verwezen dan eerder naar Minnes dwarse individualisme dan naar zijn politiek engagement. M.a.w. hij was, of althans hij beschouwde zichzelf ook als een 'loser'. Hij wilde alleen maar publiceren, al de rest, zekere literaire standpunten konden hem niet schelen.

Om den brode komt Richard Minne in Brussel in de administratie terecht en dit vooral onder impuls van de letterkundigen Toussaint van Boelaere en Jan van Nijlen.

Een belangrijk gedicht van hem uit die periode waarin hij zich zeer duidelijk bekent tot het feit dat hij zich een zanger zonder meer voelde is

De Arme En De Rijke Dagen, met als beroemde laatste strofe:

*Ik float een zacht lawijd
op een gespleten blaere:
het was een schone tijd.
Mijn hart kan niet bedaren.*

Na een bepaalde tijd gaat het psychisch en fysiek mis met Minne. Hij wordt geteisterd door depressiviteit, prikkelbaarheid en geestelijke vermoeidheid, iets wat destijds neurasthenie werd genoemd. De dokters schrijven hem een rustkuur op het platteland voor. Na wat hoogtes en laagtes gaat hij ook nog lijden aan agorafobie. Uiteindelijk koopt Minne in Waarschoot een klein 'hofstedeken' voor 25.700 frank.

Hij voelt er zich een soort balling die genezing zoekt; hij zat wel zeer geïsoleerd in de verlatenheid en duisternis. Hij komt tot de bevinding dat het boerenbestaan allesbehalve rozengeur en maneschijn is, maar schrijft er toch enkele van zijn aangrijpendste verzen en brieven, die laatste waarschijnlijk minder bekend bij het grote publiek. Een fragment als voorbeeld, verwijzend naar de Georgica van Vergilius:

Luister niet naar wat Vergilius zegt. Luister naar mij. Vergilius was een rijke mijnheer. Ik ben een kleine boer. Ik heb gezaaid, gewied, gemaaid, en 's avonds zit ik met m'n voeten op de stoof. Ik ook heb bijtjes horen gonzen en met mijn luie leden in het gras gelegen. Maar onder de mirte heb ik niet gewandeld en mijn knechten droegen mij niet door de wijnbergen.

In mei 1927 verschijnt onder impuls van zijn grote vriend Raymond Herreman en met de onschatbare samenwerking van Maurice Roelants de bundel 'In Den Zoeten Inval'. Mede daarin opgenomen zijn een tien kleine Hoveniersgedichten waarvan volgens mij het mooiste:

*Ik was op verre zeeën
tuk.
Nu zoek ik bij mijn peeën
geluk.*

*Een omheind streepken aarde
volstaat,
en draagt de waarde
van een daad.*

Hier horen we Minne als de boer die uit de Waarschootse modder poëzie opdolf, we horen hem als de dichter van de bondigheid en de retorische zuinigheid.

Met deze bundel wint Richard Minne de Driejaarlijkse Staatsprijs voor poëzie **niet**. De ironie viel niet in de smaak van de jury. Men vond hem te bitter en te negatief.

Minne is misschien wel het bekendst bij het grote publiek door zijn GEZELLIANA. Hierin zegt hij dat hij net als Guido Gezelle over alles wilde dichten en vertellen, maar enkel en alleen als 't echt nodig was en enkel en alleen op zijn eigen manier: dwars en schamper en over de zelfkant van de maatschappij. Vandaar:

*Als 't nood doet, janverdomme,
zullen wij als Gezelle,
van den blauwvoet en de blomme
vertellen;
van Maria en Ons Heer,
en nog veel dingen meer,
kleine en groote;
maar anders gegooten,
anders gehamerd en gevijld;
van den ketter en den blootvoet,
van den kromme,
scheef geschoold en dweers gestijld,
- als 't nood doet,
janverdomme.*

Uiteindelijk krijgt Richard Minne financiële problemen, maar weer door tussenkomst van zijn vrienden wordt hij in 1930 aangenomen als medewerker van de krant VOORUIT. Hij wordt er bekend vanwege zijn rubriek 'In twintig lijnen' zowat de eerste cursiefjes in een Vlaamse krant.

Toch verschijnt er nog één enkele bundel: 'WOLFIJZERS en SCHIETGEWEREN' in 1942.

Hierin heeft het sarcasme en het cynisme plaats gemaakt voor een zekere vorm van zwaarmoedigheid. Die bundel met naast gedichten enige verhalen en nogal wat brieven wordt nu wel bekroond met de Driejaarlijkse Staatsprijs, maar dit keer voor verhalend proza. Dit zorgt voor heel wat opschudding in letterenland en het is vooral L. P. Boon, die zelf meedeed met 'De voorstad groeit', die hard van leer trok. Boon zelf heeft trouwens tot 1971 op die begeerde Staatsprijs moeten wachten en dan nog met 'Pieter Daens', niet zijn beste werk.

Richard Minne legt met de komst van de experimentelen, de zgn. Vijftigers, definitief zijn pen neer.

Op 1 juni 1965, op 74-jarige leeftijd sterft te Sint-Martens-Latem een van onze, volgens mij, zeer grote Vlaamse dichters. Laten we hem daarom, wanneer we maar kunnen, eer betonen, bv. door zijn werk te lezen en te herlezen.

Amper vijf was ik, toen Duitse tanks de lichtstad binnenvielen en het Franse volk onderdempelden in angst en onzekerheid. Aanvankelijk ging de oorlog aan me voorbij. Ik merkte wel een zekere onrust bij mijn ouders, die nerveus fluisterden wanneer ik in de buurt was. Ook werden onze maaltijden geleidelijk aan kariger en speelden mijn oudere broers oorlogsspelletjes, die steeds gruwelijker en levensechter leken. Maar al bij al begreep ik er weinig van en had ik ook nauwelijks herinneringen aan de tijd, toen alles nog beter was. Voor het overige schreden de dagen op hun normale ritme verder en bleef de buurt waar we woonden gespaard van bombardementen of oprukkende soldaten. Tot ik op een dag, net voor mijn zesde verjaardag, met een schok werd geconfronteerd met de gruwel van de oorlog.

We werden die ochtend gewekt door een onbekend, dreigend geluid dat van de andere kant van de stad leek te komen. In mijn verbeelding was het een reus die met een gigantische hamer op een huizenhoog aambeeld sloeg. Het maakte me bang en nieuwsgierig tegelijkertijd. Zoals elke dag moest ik samen met mijn broers te voet naar school. Het was een heel eind stappen, maar dat waren we gewend. Naarmate we de school naderden, werd ook het holle, metaalachtige geluid steeds luider. Mijn broers, die een eindje voorop liepen omdat ik hen met mijn korte beentjes met moeite kon bijhouden, waren druk gesticulerend aan het praten en voor zover ik uit hun nervositeit kon afleiden, waren ze plannen aan het smeden die niet al te koosjer waren. Aan de schoolpoort gekomen duwde mijn oudste broer me naar binnen en fluisterde: "Wij moeten nog even een boodschap doen, ga snel naar de meester. Wij komen direct." Daarna draaide hij zich om en zette het, samen met mijn andere broer, op een lopen.

Ik begreep onmiddellijk wat ze van plan waren en besloot hen te volgen. Als zij naar de reus gingen kijken, wilde ik dat voor geen goud missen. Nog voor iemand het merkte, glipte ik de schoolpoort weer uit en rende achter hen aan. Even raakte ik in paniek toen ik hen aan het eind van de straat de hoek zag omslaan: wat als ik hen uit het oog verloor en verdwaalde in de wirwar van onbekende straten? Maar al gauw bleek dat ik me nodeloos zorgen maakte: van alle kanten snelden mensen toe die allen dezelfde richting uitliepen als mijn broers... ik hoefde slechts de stroom te volgen. Plots bleef iedereen

staan. Het geluid was opgehouden. Door de menigte voor me kon ik niets zien. Met veel moeite wurmde ik me tussen de benen door, tot ik helemaal vooraan stond, aan de rand van wat een grote krater leek te zijn.

Toen zag ik hem... Hij lag plat op zijn rug en staaarde met holle, niets ziende ogen naar de lucht. Zijn gezicht en de kraag van zijn sierlijke jas zaten onder een dikke laag stof. Zijn rechterhand lag op zijn borst, met de vingers gedeeltelijk in zijn jas, alsof hij zijn portefeuille wou grijpen om ons een aalmoes te geven. In de andere hand hield hij een hoed, waarachter een dik boek geklemd zat. Onder de panden van de jas kwam nog slechts één been vandaan. Het andere was compleet verbrijzeld. Geschokt keek ik naar de roerloze figuur. Wat was er aan de hand? Was dit wat ze bedoelden met "oorlog"? Was dit het lot dat de hele stad te wachten stond? En waarom? Vertwijfeld keek ik om me heen. Het leek niemand wat te kunnen schelen. Mensen stonden emotieloos toe te kijken, sommigen druk aan het praten. Niemand maakte aanstalten om iets te doen. Voor het eerst in mijn leven voelde ik me klein en machteloos. Ik voelde tranen opwellen en staaarde doorheen een troebele waas voor me uit.

Plots greep een hand me bij de schouder en trok me achteruit. Het was mijn broer. "Hoe kom jij hier?" siste hij, "Ik had je toch gezegd op school te blijven?" Ik kon geen woord uitbrengen.

Hij zag wellicht dat ik onder de indruk was en milderde zijn toon. "Kom mee, we kunnen hier niet blijven. Te gevaarlijk. En we moeten terug naar school of er zwaait wat." Hij trok me mee, tussen de mensen door.

"Wat gaat er met hem gebeuren?" vroeg ik, toen ik eindelijk mijn stem terugvond.

"Ze maken er kanonnen van, voor de oorlog."

Ik keek nog een keer om en zag hoe een grote ijzeren bol door de lucht zwierde en met een geweldige slag neerkwam op wat restte van het ooit zo waardige standbeeld van de Marquis de Condorcet.

Horen, zien en schrijven...

"De esthetisch moderne tijd biedt een kunst van vergiftigde bonbons; men kan ze, wellicht, bekijken met opgewonden koele deskundigheid, maar niet opeten zonder risico van buikpijn."

Peter Sloterdijk in : Kritiek van de cynische rede

Verwilderd

door Staf de Wilde

Rambo's op popfestivals

Persoonlijk heb ik er geen last meer van want ik voel me te oud om nog een popfestival te bezoeken. Wel stel ik via onze media vast dat rechtbanken en hun Rambo's – al dan niet in uniform – er een sport van gemaakt hebben om de laatste dosis drugs van de weiden te verwijderen. Hopelijk is dit een achterhoedegevecht van moraalriders die schijnbaar streven naar absolute zuiverheid.

Ik schrijf met opzet 'schijnbaar' want de meest frequente ongevallen gebeuren met onze eigen nationale drug koning Alcohol: zal men dan ook overgaan tot een drooglegging van de party's en festivals?

Ik vind dit spierballengerol je reinste hypocrisie: aan alcohol (en aan tabak) valt voor de staat veel geld te verdienen, de illegaal verklaarde drugs blijven buiten het gewone commerciële circuit en leveren geen accijnzen op.

Anderzijds kan ik als pedagoog niet anders dan Reynaert de Vos citeren: 'mate es t'allen spele goet'. Een verstandige festivalganger zal matigheid in acht nemen en zich niet te buiten gaan aan zware dosissen. Maar we hebben geen behoefte aan een zedenpolitie om ons zoiets duidelijk te maken. En dan is het nog de zeden van sujetten die zelf thuis of in het geniep legale of illegale drugs consumeren.

staf de wilde, de haan 21 aug. 15

Rambo's: kalm, kalm!

In een vorige tekst over het optreden van onze parketten en politieagenten op popfestivals heb ik me eventjes laten gaan: dat zal wel te maken hebben met mijn eerder anarchistisch temperament.

In de feiten zijn deze mensen natuurlijk geen Rambo's: zij zijn niet overbewapend en schieten er niet op los. Maar qua mentaliteit zijn er wel gelijkenissen.

Zo kan ik het begrijpen dat een lezeres de vergelijking maakt met de nazi's: alweer niet in de feiten maar qua ingesteldheid. Reeds meermaals heb ik deze formule neergeschreven: de wet is de wet in vredetijd is gelijk aan Befehl ist Befehl in oorlogstijd – en we weten allemaal wat daarvan gekomen is. Op zijn proces in Israël heeft Adolf Eichman zich met dit argument verdedigd: ik voerde maar bevelen uit.

Naar mijn mening moeten wetten en reglementen altijd op een menselijke en relativerende manier worden opgelegd, behalve wanneer

het gaat om levensnoodzakelijke ingrepen. Dit laatste geldt bijvoorbeeld voor de meeste verkeersreglementen: die redden mensenlevens, maar niet allemaal. Zo mogen fietsers nu rechts afslaan voor een rood licht, tot voor kort kreeg je daar een boete voor. Je mag natuurlijk niet denken dat je voorrang hebt: je moet blijven uitkijken naar rechtdoor rijdende fietsers en bromfietzers. Doch in het algemeen dreigt er geen gevaar.

Ik herinner me een provocerende uitspraak van Louis Tobback – toen minister van Binnenlandse Zaken -: zelfs in de woestijn zal ik stoppen voor een rood licht. Ik zou daar vertragen en goed uitkijken, maar niet stoppen. Voorzichtigheid is geboden maar niet tot in het absurde. Er bestaan termen of slogans waarvan mijn haren overeind komen, zoals 'zerotolerantie'. Bepaalde drugs zijn verboden dus bestraffen wij elk bezit of gebruik. Dit vind ik puur machtsmisbruik. Het gaat erom schade te voorkomen en dat op een redelijke manier: kleine hoeveelheden berokkenen weinig of geen schade. En in elk geval niet meer dan de legale drugs. Op elk pakje sigaretten staat: roken is dodelijk. Toch verdient onze overheid veel geld aan dit dodelijk genoemd middel. Dit is pervers: ofwel meen je wat je hier laat drukken ofwel relativeer je het en in het laatste geval is deze slogan ferm overtrokken. Dan moet je iets schrijven of vermelden als: roken kan dodelijk zijn.

Ik hou niet van moraalridders die pretenderen te streven naar heiligheid of absolute zuiverheid: vrijwel altijd hebben ze een duister kantje, knippen de katjes in het donker of nemen het niet zo nauw met de fiscaliteit. Wij zijn mensen en gelukkig geen heiligen: die moeten rotvervelend zijn. Om in christelijke termen te blijven spreken: laat ons maar erkennen en bekennen dat we allemaal zondaars zijn. Maar na de biecht volgt de vergeving. In het ware leven moet je veel door de vingers zien: zowel voor jezelf (anders zou je jezelf gaan verfoeien) als voor de anderen.

de haan 24 augustus '15

Horen, zien en schrijven...

"Het menselijk bestaan behelst leven in een wereld waarin de dingen niet alleen zijn wat ze zijn, maar ook zijn wat ze betekenen. Daarbij is het meest menselijke van alles het inzicht dat, hoewel het niet van ons afhangt wat de werkelijkheid is, het wel degelijk van ons afhangt wat de werkelijkheid betekent."

Fernando Savater, in : De waarde van opvoeden

Waarheid & herinnering

Een heel kleine grote hond

door Johan Debruyne

Als niet-ingewijden weten dat (actuele) beeldende kunst een van je passies is, word je geregeld en met venijnig genoeg met de irriterende vraag geconfronteerd of een bepaalde creatie al dan niet in aanmerking komt om onder het epitheton "kunst" te worden gecatalogeerd. Je leert er mee leven. Je bent op je hoede en je probeert lastposten te ontlopen.

Je hebt behoorlijk wat gezien - de laatste tijd nog zo veel als mijn enkels (95 kilo en dus minstens 3 te veel) dragen kunnen - en - toegegeven - je hebt je ook wel eens afgevraagd of bepaalde "kunste-naars" nu met je voeten aan het rammelen waren of niet.

Een vriend-criticus, gepokt en gemazeld in de muziek- en theaterwereld, kan het vaak niet laten de spot te drijven met wat als "actuele beeldende kunst" wordt omschreven, terwijl hij zich - vaak terecht - ergert aan het talig gezwets dat erom heen wordt gewikkeld. Het komt mij voor dat vooral in de wereld van de beeldende kunst critici er moeiteloos in slagen om zelfs drek goed te laten rieken.

Onlangs nog liet hij zich overwegend denigrerend uit over de "Brugge Triennale", die ik dan weer goed vind. Omdat ik weet dat hij van poëzie geen al te hoge pet op heeft wil ik hem niet suggereren eens naar het "Kunstenfestival Watou" te trekken. In het gehucht aan de "Schreve", de grens met Frankrijk, heb je weinig meer dan plukjes huizen, straten en steegjes, een marktplein, een oude brouwerij, een verlaten school en een kerk. Vaak oude, verlaten en verlepte vochtige huisjes, bouwsels die vaak uit gewoonte rechtop lijken te blijven staan, poëzie (in het groot afgedrukt en/of voorgedragen) en actuele beeldende kunst. (Hoe zou het hier des winters zijn?) Het enige wat mijn vriend er leuk aan zou vinden is dat hij Moby, zijn Yorkshirterrier, zou kunnen meenemen. De vinnige viervoeter zou er zijn hartje ophalen en hij zou er zijn scherts kwijt kunnen. Ik zie het al voor me. Ergens aan een muur hangt een kleine foto (zo'n 10 bij 15 cm), vakkundig tussen drager en glas geprangd: blauwe lucht en centraal een wolk. Niets meer, niets minder. Ik hoor het hem zuchtend vragen of dit ook kunst is. Terwijl ik net graag bij dit soort subtiele dingen verwijs.

Al vijfendertig edities oud is Watou's zomerfestival! Ik rij er jaarlijks, welhaast uit louter gewoonte, heen. Een soortement artistiek bedevaartsoord, zeg maar. Een dichter, Gwij Mandelinck, startte er ooit mee en sinds jaren zetten nu al anderen zijn levenswerk verder. De

dichter zou het na het afscheid van zijn geesteskind - plots declameerde (de man spreekt altijd alsof hij sombere gedichten voordraagt) hij zijn vertrek - zijn beproefd artistiek recept nog eens in de stad Brugge proberen, maar dat viel behoorlijk tegen. Wie het plekje Watou, het zicht op de Mont Noir en de vele krotjes gewoon is, is niet tevreden met alleen maar gedichten en beeldende kunst. De locatie hoort bij dit festival. Alleen daàr wil je het allemaal zien, lezen en horen: in oude, vochtige huisjes, in schuren en stallen, op zolders, in vergeten kelders. Hoe je daar in huizen die elders binnen de kortste keren met de grond zouden worden gelijk gemaakt poëzie aan de muren hangt en beeldende kunst plaatst, hangt of legt, het maakte deel uit van de charme van "Watou". Mandelinck had zich misrekend: in het opgepoetste Brugge krijgt verkrotting amper een kans.

Als stadsmens die zijn hele jeugd des zomers op de buiten ravotte, zowel in Vlaanderen als Wallonië, hou ik wel van die jaarlijkse confrontatie. Ik ben verzot op poëzie en beeldende kunst maakt mijn meest droevige dagen al eens veel leefbaarder. Ja, ook dat wolkje in het blauwe zwerk.

Maar de jaren van Hugo Claus en Jan Hoet, die zich dan uiteraard met de beeldende selectie moeide, liggen al een wijle achter ons en je hebt de indruk dat men onnoemlijk zijn best doet om deze traditie in ere te houden, maar een beetje aan het einde van zijn Latijn lijkt geraakt of het in elk geval met veel minder centen moet rooien.

Het was een broeierige zaterdag, dit keer. Voor mij de allereerste keer op zo'n weekenddag. Normaliter ga ik op de dag van de persvoorstelling of ik kies een weekdag. Snikheet was het. Zoals wel vaker wanneer ik "Watou" bezoek, maar het publiek en de sfeer waren dit keer duidelijk anders. Het was te warm en ook te druk, vond ik, al zeker voor het thema van het festival "In de luwte van de Tussentijd". En de leutigheid van ladderzat volk op paardentrans irriteerde me mateloos. In Watou kom je de stilte opzoeken.

Ik heb ook de indruk dat er van langsom meer nevenactiviteiten in het leven worden geroepen. Je auto kon je nergens kwijt, want er zou iets zijn met een stand-upcomedian. Wouter Deprez trad er op. Ik had ook het gevoel dat nogal wat mensen in "Watou" toefden, omdat ze zich anders stierlijk vervelen of om het bezoekje op hun agenda te kunnen afvinken. Zoals je naar "Brugge zingt" gaat, of bij Benenwerk móét zijn of het Cactusfestival niet mag missen, terwijl je staat te kletsen in plaats van naar de muziek te luisteren. En valt het tegen dan zijn er terrassen zat om je te amuseren. Veel jonge ouders met hun kroost, viel me op. "Watou" marcheert dus nog, dacht ik, ondanks de vele smalende commentaren die ik kon opvangen.

Het lijkt me vooral beeldend al jaren wat minder in Watou. Ik herinner me dat ik de laatste jaren toch nog geregeld met enige verwonde-

ring weer de auto in stapte nadat ik de locaties (zo'n tiental) had bezocht.

Maar deze editie liet me verrassend onverschillig. Niet ontroerd, nauwelijks bevraagd noch gecharmeerd. Ik miste zowel het subtiele kleine als het indrukwekkende grote. Neem nu dat stuk donkere schuur met die gecrashte auto op zijn dak. Een bedenkfel van Peter Verhelst, Brugs schrijver, dichter en theaterman, alluderend op zijn roman "De kunst van het crashen". Enkele mensen verdrongen zich rond een paar koptelefoons, wellicht om Peter met zijn mooie stem stukken uit zijn boek te horen reciteren. Ik dacht met pijn in het hart terug aan een grotere en veel indrukwekkender donkerte waarin je ooit een gesloten paardenmolen kon ontwarren. Mijn hele jeugd kwam me toen voor de geest.

Ik zag werk van stadsgenoten Mieke Teirlinck en Robert Devriendt. De twee schilderijen van Mieke waren opgehangen in een... gang, zodat je geen afstand kon nemen, terwijl de luciferdoosgrote fjnschilderijtjes van Devriendt van op grote afstand kon aanschouwen. Wie bedenkt zoiets? Het getuigt, vind ik, van een gebrek aan respect voor het werk van Teirlinck.

Een hommage was er ook aan Herman Van Veen. Geen probleem met Herman. Ik hou van zijn stem, zijn taal, zijn teksten, zijn blik, zelfs van zijn schilderijen. Maar deze laatste moet je dan tenminste wat licht geven. En mag ik Van Veen met theaters associëren? "Toch mooi", zei een dame tegen haar man. "Al zo vaak gezien, dit soort schilderijen", antwoordde hij laatdunkend en stapte terug de wei in. En ik dacht aan Jan Mulder. Ja, ook die schildert. En ik dacht aan al die acteurs en BV's die plastisch ook enigszins uit de voeten kunnen. Mensen met naam en faam. Het helpt...

In de kerk van Watou stond een unieke bollenkerstboom. Te vroeg op het jaar, dacht ik. Ik keek naar de oude relieken in de kerk. Hier stond vorig jaar het werk van Nathan Coley. Het staat nu op de Brugse Burg ("Place beyond Belief"). Weinig werk lijkt "in situ" gemaakt. Jammer.

En de poëzie? Die lees ik thuis wel, in de voortreffelijke catalogus. Wat ik van deze "Watou" onthoud? Vooral die grote kleine hond van Robert Devriendt en dit gedicht, van mijn favoriete dichteres:

RECLAMEFOLDER

Ik ben een tranquillizer.
Ik ben bruikbaar in huis,
werk op kantoor, leg examens af,
getuig voor de rechter,
lijm zorgvuldig mijn kapotte bekers -

neem me toch in,
los me op onder de tong,
en slikken maar,
spoel na met water.

Ik weet wat ik met ongeluk aan moet,
hoe je slecht nieuws opvangt,
de onrechtvaardigheid verkleint,
Gods afwezigheid verlicht,
de juiste rouwhoed kiest bij je gezicht.
Waar wacht je op -
heb vertrouwen in mijn chemisch mededogen.

Je bent nog jong (m/v),
je moet iets van het leven maken.
Wie heeft gezegd
dat het moedig moet worden geleefd?

Sta mij je afgrond af -
ik zal hem bekleden met slaap,
je zult me dankbaar zijn,
want je kruipt ongebroken uit het dal.

Verkoop me je ziel.
Niemand anders zal er iets voor bieden.
Er is geen andere duivel meer.

Wisława Szymborska

Terwijl ik het gedicht las, was mijn vrouw er vanonder gemuisd. Zo-
wat een uur later vonden we elkaar terug. Achter de Douviehoeve. Ze
had een versperring genegeerd om in kort, karig en stoffig gras een
kleine pony en een ezeltje te voeren en te aaien. Wij spreken met de
dieren. Ik genoot middelerwijl van het landschap. Haar pollen waren
gitzwart en toen de beesten zich van blijdschap in het zand begonnen
te wentelen, stapten we richting auto. De kunst was haar beginnen
vervelen, zei ze. Omdat ook zij een onvoorwaardelijke dierenvriend is
was haar dag toch nog goed geweest.

JOHAN DEBRUYNE, bijna half augustus 2015

een geslaagd concert is veel complexer dan je denkt

er was een notelaar nodig misschien eeuwen
geleden geplant misschien door bliksem
geveld het hout vol liefde ontmanteld
geschuurd gepolijst en tot buiging
gedwongen glanst het nu sierlijk
als een jonge zwanenhals

om de distale falangen te vormen was er veel
tijd nodig calciumfosfaat en collageen
in de juiste verhouding de musculus
flexor digitorum profundis moest
worden ontwikkeld en de slanke
lenigheid van vingers

iemand zou het woord arpeggio nog bedenken
en luisteren naar de glissando's van wind
en regen en de warme stem van de zon
iemand zou de oertaal van weeën
moeten begrijpen geproefd op
de tong van een vrouw en dat alles noteren

feit is dat het concert met harp en strijkkwartet
hem voor een avond asiel bood een vrijplaats
in een roofzuchtige wereld

Martin Carrette

Chapeau!

door Marie-Rose D'haese

Voor Toverberg ging ik na een Franse (De Vigan) en een Italiaanse (Veronesi) auteur op zoek naar een Spaanse. Het werd echter geen Spanjaard, maar een Catalaan. Hij schrijft ook in het Catalaans, dat nu al enige jaren een erkende taal is op het Iberisch schiereiland.

U strijdt voor Catalaanse onafhankelijkheid. Vindt u het huidige Spanje een product van de dictatuur?

"Het huidige Spanje is democratisch, laat daar geen twijfel over bestaan. Maar tezelfdertijd is de partij die nu aan de macht is, de conservatieve Partido Popular (PP), ook de directe erfgenaam van het franquisme. Een aantal van de stichters van de PP waren minister onder Franco. Ze zijn dood nu, maar het zegt toch iets over hoe rechts de PP is. De partij is extreem centralistisch en beschouwt Spanje voor eeuwig als één en ondeelbaar. Iedereen weet dat ik separatist ben. Als publieke figuur word ik daar ook altijd op aangesproken, en hier in Catalonië vertolk ik niet meer dan de algemeen geldende opinie. In september vorig jaar was er een betoging voor onafhankelijkheid waar anderhalf miljoen mensen aan deelnamen. Bij degenen die naar onafhankelijkheid streven, vind je alle politieke overtuigingen terug, behalve die van de PP. De Catalaanse onafhankelijkheidsstrijd is geen kwestie van links of rechts, al is ze historisch gezien toch eerder gelinkt aan het socialisme. Het is heel jammer dat in Vlaanderen het streven naar onafhankelijkheid bezoedeld is door extreemrechts.

Opboksen tegen Spanje is geen lachertje. Het klinkt misschien bizar, maar de Britse centrale regering heeft meer begrip voor het onafhankelijkheidsstreven van haar deelstaten dan de Spaanse. Premier Cameron wil volgend jaar een referendum over Schotse onafhankelijkheid organiseren en heeft beloofd dat hij de uitslag zal respecteren. Ik zie het de Spaanse premier niet doen: de kans dat Rajoy ooit een referendum over onafhankelijkheid laat plaatsvinden, is nihil." (Uit een interview met Jan Stevens: zie janstevens.be)

Dat heeft wel tot gevolg dat hij heel wat minder bekend is in het buitenland.

Ik wil het hebben over Jaume Cabré.

In Barcelona geboren in 1947, wordt hij beschouwd als een van de belangrijkste hedendaagse Catalaanse schrijvers. Hij schrijft romans, verhalen, essays, theaterstukken en scenario's voor film en televisie.

Hij heeft verscheidene belangrijke (inter)nationale prijzen gewonnen. Zijn werk is intussen al vaak vertaald.

Zijn eerste literaire werk dateert van 1974.

Zijn kortverhalen en romans situeren zich telkens ergens in de geschiedenis van Catalonië. Hoewel hij vanaf zijn prille debuut in zijn eigen regio een zeer succesvol auteur was, kwam de erkenning in de rest van Spanje en in het buitenland pas redelijk laat in zijn loopbaan.

Zijn internationale doorbraak kwam er immers pas in 2004 met 'Les veus del Pamano', in 2007 vertaald als 'De Stemmen van de Pamano', een verhaal dat zich eveneens situeert in Catalonië, meer bepaald voor, tijdens en na de Spaanse burgeroorlog (1936-1939).

Maar ik las eerst: De bekentenis van Adria (2013)

Alle hoofdstukken, 7, dragen een Latijnse titel: a capite... Usque ad calcem: van hoofd tot voeten dus.

Het motto van A capite is "Van mijn ik zal niets overblijven", getekend Carles Camps Mundó.

De openingszin gaat als volgt en is onmiddellijk, men weze gewaarschuwd, erg confronterend:

"Pas gisterenavond, toen ik door de druipnatte straten van Vallcarca liep, begreep ik dat het een onvergeeflijke fout was geweest bij mijn ouders te worden geboren".

Omdat een kostbare viool een van de rode draden is in het boek, en violen van goed hout moeten worden gemaakt, is een van de eerste scènes er eentje in de 17de eeuw waarbij een zoon van een houtzagersfamilie een brandstichter uit een naburig dorp vermoordt en door zijn vader verplicht wordt om te vluchten.

Het afscheid gaat als volgt:

"En Jachiam van de familie Mureda uit Pardac nam afscheid van zijn vader, en kuste zijn broers en zussen een voor een: Agno, Jenn, Max en hun vrouwen, Hermes, Josef, Theodor en Micurà; Ilse, Erica en hun mannen; en erna Katharina, Matilde, Gretchen en Bettina."

Als hij bijna buiten is, roept de jongste, die blind is, hem terug om hem een medaillon te geven.

Het is een dik en complex boek.

De lezers van Het Beleefde Genot verdenk ik er niet van moeilijke boeken uit de weg te gaan: jullie zullen van de lectuur van een boek als dit grote genoegdoening ondervinden, om niet van bevrediging te gewagen.

Je zou kunnen denken dat de structuur ervan chaotisch is, de verhaallijnen verward, de personages te talrijk, de geschiedkundige periodes te veel in elkaar overvloeiend.

Precies al deze dingen maken de lectuur van dit boek echter tot zo een belevenis.

Ik denk niet dat het mogelijk is alles wat erin staat bij een eerste lectuur te bevatten tot in de finesses.

Maar dat vermindert het leesgenot niet.

Voor wat de inhoud betreft, men vindt uitstekende samenvattingen op het net.

De relevantste vind ik die van recensies.infonu.nl.

Ik wil ze niet herkauwen, ik beperk mij liever tot mijn eigen indrukken en ik wil jullie uitdagen om Cambré te lezen.

Ik raad ook af om de recensies op voorhand te lezen, omdat ze te veel verklappen, maar achteraf is het wel een goed idee, omdat men toch gewoonlijk wel iets mist.

De personages zijn talrijk, hoe meer men er al ontmoet heeft, hoe moeilijker het soms is om nog precies te weten wie wie is.

Als men echt de draad kwijt is, kan men terugvallen op een lijst dramatis personae achteraan: deze lijst is 3 pagina's lang.

Ik heb hem nooit geraadpleegd, omdat het altijd voldoende duidelijk is over wie het gaat, of omdat iets anders belangrijker is dan het personage op zich.

Zelfs het hoofdpersonage splitst zich soms in een ik, een hij, in Adria. Dat kan zelfs binnen één zin, één paragraaf gebeuren.

*In **mijn** herinnering is **mijn** vader altijd oud geweest. Maar **mijn** moeder was **mijn** moeder. Jammer dat ze niet van **me** hield. Alles wat **Adria** van haar wist, was dat grootvader Adria haar had opgevoed op een manier waarop mannen die heel jong met een kind achterblijven dat door de bank genomen doen...*

Dat is slechts de eerste bladzijden vermoeiend.

Je went eraan en het heeft zijn betekenis, iets waar je maar naar het einde toe achterkomt.

Dan ook pas krijg je des te meer bewondering voor dit procedé.

Er is een veelheid van landschappen en tijden: we doorkruisen Europa en komen zelfs in Afrika, we zijn in de 13de eeuw maar ook in de 20 ste: alles vloeit naadloos in elkaar over.

Het gebeurt terwijl je ernaar kijkt: alsof je naar een schilderij kijkt, waarvan de personages tot leven komen en ons deelgenoot maken aan hun wedervaren: het is zo knap gedaan dat er geen vervreemding ontstaat, het gebeurt organisch, natuurlijk, geloofwaardig.

Zo is het hierboven geciteerde afscheid van Jachiam als het ware een tussen haakjes in de winkel van Adriàs vader. En nadat we op die manier even een blik hebben geworpen op een gebeurtenis in de 18de eeuw, keren we via een uiterst simpel zinnetje ("is dat alles?") terug naar de oorspronkelijke handeling.

De dramatis personae zijn ook niet eendimensionaal: men kan voor elk in min of meerdere mate sympathie voelen. De lust tot veroordelen vergaat je geleidelijk aan: kijk naar jezelf lijken ze soms te zeggen: ben jij beter dan wij, moreel hoogstaander? Zou je anders handelen dan ik?

Een prettige vondst in dit verband is het invoeren van twee fictieve personages, sheriff Carson en Zwarte Adelaar, speelgoedfiguren dus van het kind Adrià, die als het ware zijn geweten zijn en hem regelmatig met hun droge commentaren of handelingen, tot de orde roepen.

Volgens verschillende recensies onderzoekt Cabré de aard van het kwaad. Mja, ik zeg niet neen, maar het is alleszins niet abstract, en er is geen zwart-wittekening. Hij doet dat op zo'n manier dat je je daarbij iets kan voorstellen, dat je jezelf bevraagt. Dat je het niet buiten jezelf kan houden, dat je moet erkennen dat je het ook in jou hebt.

Nieuwsgierig geworden las ik vervolgens **De stemmen van de Pamano**.

Dit boek verscheen in 2007 eveneens bij Signatuur.

Cabré heeft duidelijk een voorkeur voor citaten.

Het eerste deel draagt als motto: "Heer, vergeef het hun niet, want ze weten wat ze doen." Van ene Vladimir Jankélévitch.

Het opent met een korte scène waar iemand inbreekt, documenten van een computer kopieert en die computer vervolgens besmet met een virus.

Deze onbegrijpelijke gebeurtenis wordt op het einde van het boek, zo'n slordige 500 pp. verder integraal herhaald, waardoor ze haar betekenis openbaart.

Ik keerde dan ook na de laatste bladzijde onmiddellijk terug naar pagina 1.

Als men eerst Adrià gelezen heeft, herkent men direct de hand van de meester: het schuiven met de tijd toch.

In Adrià wordt het allemaal nog veel complexer, maar in De Pamano is het embryonaal ook al aanwezig.

We schuiven tussen de jaren 30 met het opkomende fascisme in Spanje en het jaar 2002, waarin een van de hoofdpersonages, Tina Bros, haar speurwerk verricht naar het ware gelaat van de schoolmeester Oriol Fontelles die in het fictieve bergdorpje Torenà bekend staat als een falangist.

Zelf worstelt ze met een spaaklopend huwelijk en de onverwachte levenskeuze van haar enige zoon Arnau.

Maar doordat ze geheime documenten vindt van Fontelles raakt ze geïntrigeerd in diens leven en wil ze weten wat er nu precies allemaal van aan is.

Bij Cabré verloopt het verhaal blijkbaar nooit rechtlijnig: het leven verloopt niet rechtlijnig en de mensen zijn niet consequent.

Aan de hand van het personage van de schoolmeester wordt ons ook hier weer de vraag voorgehouden: hoe zou ik het doen, hoe zou ik handelen?

Er zijn wel meer eendimensionale karakters dan bij Adrià.

Van de burgemeester bv. is het makkelijk om te zeggen: wat een schurk.

Maar van het andere vrouwelijke hoofdpersonage Elisenda Vilabrú bepaald niet.

Met veel minder pionnen op het bord schildert Cambré ons in zijn Pamano die lange tijd waarin Spanje kreunde onder een fascistisch regime: de dagelijkse terreur, het verraad, de haat, de wreedheden, de lafheden.

Maar ook die van het verzet, het openlijke voor zover mogelijk, maar ook het ondergrondse.

Net als Adrià is het een spannende roman en de lezer wordt subliem aan het lijntje gehouden en in het ongewisse gelaten tot op het einde alle losse eindjes bij elkaar komen.

Maar niet in de zin van: eind goed, al goed, daarvoor is deze schrijver te gelaagd, te intelligent.

Als je het boek hebt dichtgeslagen (en de openingsscène opnieuw hebt gelezen) blijven de personages je nog lang bij.

Ze zijn eigenlijk allemaal tragisch.

Ook dit boek bevat een lijstje met dramatis personae, maar ik raad af het op voorhand te raadplegen: het bevat spoilers zoals men dat tegenwoordig zegt.

Onthoud de naam: Jaume Cambré. Ik neem mijn hoed voor hem af.

En meer: ik maak een diepe buiging!

Beleefd

door Bart Madou

Uitstap naar Mons, culturele hoofdstad 2015

Met een twintigtal Montois en Montoises trotseerden we de hitte op één van die warme zaterdagen in augustus dit jaar.

Een tussenstop in Brussel-Zuid was ideaal voor een rustige koffie, dan in drie sprongetjes naar Bergen waar het voorlopig station intussen al over een tiental betonnen trapconstructies beschikte, die evenwel nergens naar toe leidden. Twintig minuten stappen bracht ons naar de Grote Markt waar ook de tafels gedekt stonden onder de parasols van Le Carillon.

Om 14 uur startte onze echte Bergentocht, straat op, straat af, trap op, trap af. De eerste trap was die in La maison de papier, nee geen papieren huisje maar een galerij waar ontwerpen van de meer dan 300 kunstvlaggen, die het straatbeeld opfleurd, tentoongesteld waren.

Volgende halte: 3D biolab art, een tentoonstelling op het raakvlak tussen kunst en wetenschap. Tot de tentoongestelde werken behoren experimenten met biobrandstofcellen, de nieuwste generatie groene energie, een verkenning van het stedelijke ecosysteem door bijen enz. Een straat verder was er dan 'Mons en 2015 photos', een 100-tal kunstfoto's in de kruisgang van een voormalig klooster. Een voltreffer was echter 'Tirage à l'appui': 39 kunstenaars kozen elk een foto die hen raakte en lieten zich dan door die foto inspireren. Resultaat: een verfrissende ontmoeting tussen visuele en plastische kunsten.

Via La Maison folie, waar er een tentoonstelling te zien was onder de naam 'Till we drop': ene John Paul Lespagnard in een zwartgeel gestreept wespenpakje nam ons mee op een reis vol apparaten die rituelen, gewoonten en gebruiken van de toerist verbeeldde.

Tenslotte arriveerden we in 'Atopolis', een groots uitgewerkte tentoonstelling van actuele kunst met vooral installaties. Meest opvallend was allicht de zaal waar Francis Alÿs zijn project voorstelde waarbij Spaanse en Marokkaanse kinderen aan beide kanten van de straat van Gibraltar met bootjes gemaakt van schoenen op symbolische wijze de continenten met elkaar verbonden.

De dag werd besloten met een laatste glas op de markt van Bergen.

Bezoek aan de Triennale Brugge: rode vlag !

Met 18 waren wij om de Zuidelijke archipel van de Brugse Triennale aan te pakken. Met onze gids Dirk Vercoutter waren we meteen geïnteresseerd. Een woordje uitleg over de opzet van het hele gebeuren kregen wij in het immigratiekantoor, een omgebouwde zeecontainer op het stationsplein. Van actualiteit gesproken. De Vlaming Daniël Dewaele tekende voor dit object. Vandaar richting Begijnhof, om in de binnentuin naar boven te kijken, naar de boomhutten van de Japanner Kawamata, misschien wel de meest poëtische installatie van deze Triennale. Indrukwekkend was beslist de hoogspanningsmast in de bocht van de Bakkersrei, een realisatie van HeHe, een Brits-Deens koppel. Voor de Sint-Salvatorcathedraal mochten we rustig wandelen rond Wu Wei Er Wei (Doing Nothing Doing), een Chinese rotstuin, maar dan vervaardigd uit afbraakmateriaal van Chinese huizen. Ontwerper hiervan de Chinese kunstenaar Song Dong. Wellicht de meest bekeken installatie, want in de drukke Steenstraat. Op de Markt konden we niet naast de groteske diamant van de Noorse Vibeke Jensen kijken, ook even binnen op de bank plaatsnemen en van daaruit de Halletoren bespieden met zijn altijd naar ons glurende galmgaten.

Even bekomen op een terras met een fris biertje en voor de hardnekkige kunstliefhebbers onder ons volgde dan nog een combiné: de Centrale en Noordelijke archipel. De rode vlag aan de Canal Swimmer's Club, een realisatie van het Japanse architectencollectief Bow Wow, nodigde niet uit tot een duik in de van frituur- en andere vetten gereinigde reien, maar we moesten verder naar het Sasplein waar de Amerikaans Joodse Romy Achituv zowaar een Brugs gevelhuisje op de woelige wateren van de Lange Rei liet dobberen. Een laatste bezoekje aan de pakhuizen, waar de Noorse Anne Senstad een woord- en beeldspeling maakte met haar lichtsculptuur 'Gold guides me', net als Rainer Ganhal's chocoladen Uber Capitalism een aanklacht tegen de excessen van het kapitalisme. Twee andere lichtsculpturen van de Brit Nathan Coley wierpen onderweg reeds hun licht op ons.

Een stevige maaltijd in de gezellige Bistro Tableau besloot deze vermoeiende, maar mooie namiddag.

Horen, zien en schrijven...

"Als ik een object was, zou ik objectief zijn; aangezien ik een subject ben, ben ik subjectief."

José Bergamin, Spaans schrijver en essayist (1895-1983)

Te Beleven

door Bart Madou

Scheppingsverhalen van de Maya's

Voordat de wereld een vaste vorm kreeg waren er twee goden: Tepeu, de Schepper en Gucumatz, de Gevederde Geest. Terwijl de wereld om hen heen nog donker was, glinsterden de prachtige blauwe en groene veren van deze twee goden. Gezamenlijk maakten Tepeu en Gucumatz de wereld. Zij schiepen ook vier mannen, maar ze deden dat te goed, want de mensen konden dwars doorheen de rotsen kijken, daarom beperkten Tepeu en Gucumatz het gezichtsvermogen van de mensen, daarna schiepen ze nog vier vrouwen, en deze acht mensen werden zo de voorouders van het hele Quiche-volk of de Maya's.

Julia Montoya (1949, Guatemala City, Guatemala) studeerde weef- en textieltechnieken en aan het Textielinstituut Henri Story te Gent. Sinds 1985 bestudeert zij textiel en gebruiken bij de Maya en doet zij onderzoek naar de geschiedenis en cultuur van de Maya. Zij was curator van de tentoonstelling 'Met hun handen en hun ogen. Maya-textiel, spiegel van een wereldbeeld' (2003) in het Etnografisch Museum te Antwerpen. Sinds 2005 is zij voorzitter van het Instituut voor Amerikanistiek.

Zondag 4 oktober 2015 om 11 u. in het Gemeentehuis van Loppem.
5 € - leden 3 €.

De Mahabharata

Als één van de oudste cultuurgebieden op aarde, wordt India sinds de oudheid gekenmerkt door een bijzonder rijke verhalenwereld. Sommige verhalen zijn (deels) gebaseerd op historische gebeurtenissen, andere geheel ontsproten aan de fantasie van getalenteerde vertellers. De regio Zuid-Azië kent een lange en woelige culturele geschiedenis, gekenmerkt door instromen van diverse migrerende en veroverende volkeren, die er allen hun sporen nalieten, uiteraard ook in het verhalen corpus. Het in Sanskriet geschreven 'Grote epos van het geslacht Bharata' behoort met *Ramayana* tot de heilige boeken van het hindoeïsme. De negentigduizend verzen (waaronder ook de *Bhagavadgita* en uitweidingen over politiek en levenskunst) beschrijven de strijd tussen goed en kwaad.

Dr. Claire Maes is werkzaam op het departement Indische Talen & Culturen aan de UGent, waar zij Sanskriet doceert. Tijdens de zomer

van 2005 vertrok zij naar India om filosofie te volgen aan de Universiteit van Mysore waar zij in juni 2007 een master in de Filosofie behaalde.

Zondag 15 november 2015 om 11 u. in de Bibliotheek van Zedelgem. 5 € - leden 3 €.

Carmen van Carlos Saura

Een groep flamencodansers repeteert het beroemde Carmen van Georges Bizet naar de gelijknamige roman van Prosper Merimée. Antonio (de sterdanser) wordt verliefd op Carmen (de prima ballerina). Hun verhaal begint synchroon te lopen aan het stuk en langzaam zijn spel en realiteit niet meer van elkaar te onderscheiden.

Een subtiel staaltje van filmische vertelkunst. Duur: 102 minuten.

Een activiteit ism Fotoclub Kiwabi Zedelgem en Parochie Sint-Maarten Loppem.

Vrijdag 13 november 2015 om 19.30 u. in de Parochiekerk van Loppem. VVK 2 € / ADD 3 €. Drankje nadien.

Kaarten bij: Daniël Verdonck (parochie) : 050 841 462
Bart Madou (HBG): 0498 73 58 73

Een selectieve zelfbiografie van Z tot A

door Bart Madou

Elk trimester een stukje eigen biografie. In elke aflevering staat er één (ding)woord centraal, een woord dat mij ooit dierbaar was. Maar ook telkens de naam van drie kunstenaars: een auteur, een componist en een beeldend kunstenaar. Verder bespreek ik nog een locatie die mij in het verleden dierbaar was. Allemaal volgens de letters van het alfabet, maar dan van Z tot A, ditmaal de M.

M

Marmerluchten

Noblesse oblige! Of wat dacht u? Elf jaren van iemands leven is niet niks, want dat is de tijd dat ik met mijn eerste en tot nu toe (en wellicht ook definitief) enige roman bezig geweest ben. Van 3 september 1997 tot 13 december 2008. Van conceptie tot voorstelling aan de wereld, zelfs een olifant kan niet aan dergelijke lange dracht tippen. Nu, enige relativering is hier wel op zijn plaats. Elf jaar, maar niet elke dag natuurlijk, drukke schrijversdagen gevolgd door onvoorstel-

baar lange tussenpozen, het werk lag bij manier van spreken compleet stil. En die data? Hoe komt het dat ik dat nog zo goed weet? Zeker niet dank zij mijn geheugen, dat zelfs niet meer onthoudt wat ik zou moeten onthouden, maar het komt vooral door de randgebeurtenissen die mij zijn bijgebleven. De publieke voorstelling in december 2008, ja, dat was één van de activiteiten van Het Beleefde Genot: eerst de film 'Artemisia' van Agnès Merlet en daarna de voorstelling van het boek, plus receptie wel te verstaan, zo hoort het. Allemaal van lang tevoren aangekondigd en voorbereid. Maar het begin, de bevruchting als het ware, dat nog te weten is allesbehalve vanzelfsprekend. En toch... Met dank aan Wagner ben ik geneigd te stellen. 'Het proces Richard Wagner' was een studiedag georganiseerd door het Nexus-Instituut, gevestigd in de Katholieke Universiteit Brabant in Tilburg en die dag had daar dan ook plaats. Nog geen GPS-tijden, ik denk zelfs nog geen deftige routeplanners, dus alles uitgedokterd met het GMK-systeem, de Goede Michelinkaarten op 1/200.000 en die dag – 3 september dus – was ik erg vroeg vertrokken, want reële kansen op files rond Antwerpen en in de buurt van Breda. En wat bleek? Deze Wagner-fan gleed gladjes (wat Wagneriaanse alliteraties zijn hier op hun plaats) door de Kennedytunnel, scheurde tegen maximumsnelheid (toen en nu nog 100 km/u.) over de Antwerpse ring, moest nauwelijks inhouden op de grote bocht rond Breda en zou dus een dik uur te vroeg zijn aangekomen. Ergo: eerst een koffiestop in zo'n refferachtig etablissement annex tankstation. Nu ja, wat doe je dan, een uur lang alleen maar koffiedrinken is behoorlijk lang, wel je leest een boek – een onmisbaar voorwerp dat ik altijd bij mij heb, behalve... op 3 september 1997. Brute pech dus: een koffie en een boekentas met wat papier om nota's te nemen en een bic. En dan valt dat lumineus idee mij te binnen: als ik nu eens een boek zou beginnen schrijven? En dus begin ik een boek te schrijven, een roman waarvan ik in de verste verte nog niet wist waarover die zou handelen. Het enige wat ik toen besliste – en wat gebleven is – het zou zich afspelen in Italië, meer nog ik zou de hoofdstukken indelen volgens de plaatsen die ik deze zomer bezocht had. Van het ene is dan het andere gekomen: een over en weer springen tussen het nu en de XVIe eeuw, waarbij het verleden naarmate het boek vorderde sterker aanwezig zou zijn, een roman rond een centrale vraag: kan men van twee mensen c.q. twee vrouwen evenveel houden? En veel vooral muzikale maar ook andere verwijzingen. Van Plato tot Beuys heb ik op de voorstelling gezegd. Er is geen corrector aan te pas gekomen, of beter omdat er even een corrector was, is er uiteindelijk geen corrector aan te pas gekomen. Ik had namelijk enkele bladzijden te lezen gegeven aan Jan G., een germanist en fantast, het tweede nog meer dan het eerste. Die bladzijden kreeg ik dan overgecorrigeerd (ik vermijd het woord

'verbeterd') terug, zowat elke 'en' was door een komma vervangen. Ik had toch geen herschrijving gevraagd? Dan maar zonder corrector en mét fouten, dat zal wel zo zijn. En dan de klassieke en ik kan mij voorstellen vervelendste vraag aan schrijvers: of de roman autobiografisch is? Natuurlijk is Marmerluchten autobiografisch, noem mij eens één roman die dat niet is? Ik ken er geen.

Kwamen ook in aanmerking: Magnificat, mystiek

Maron Monika

Monika, is dat geen typisch Oost-Duitse naam? Of denk ik dat alleen maar? Welnu Monika Maron is of beter was (ze leeft wel nog hoor, moet nu bij de 75 zijn) een Oost-Duitse, intussen Duitse Schriftstellerin, van Joodse afkomst, wat wel zijn belang heeft (haar grootvader werd door de Nazi's vermoord), maar niet echt meespeelt in haar werk – behalve in dat ene werk: 'Pawels Briefe' uit 1999. Maar mij gaat het hier om de roman die net ervoor verscheen: 'Animal triste' uit 1996. Een liefdesroman. Ach, nog maar eens een liefdesroman, één van de dertien uit het dozijn? Absoluut onwaar: een prachtige, diepgaande en tegelijkertijd obsessieve liefdesroman vol overgave tussen een Ossie en een Wessie. Een Oost-Duitse paleontologe, niet zo jong meer maar nog niet oud, en een West-Duitse bioloog – een onderzoeker van vliesvleugelen – van rond de veertig die na de val van de muur elkaar tegenkomen in het Natuurhistorisch museum van Berlijn, onder de gigantische ribbenkast van een brachiosaurus – 'Een prachtig dier'. Beide zijn zo onder de indruk van de grootte en de grootsheid van het dier en uitgerekend daar wordt de kiem gelegd van een onweerstaanbare maar met veel hindernissen geplaveide liefdesrelatie. De titel 'Animal triste' slaat op die brachiosaurus, maar is natuurlijk ook een knipoog naar die beruchte Romeinse zin: 'omne animal triste post coitum', elk dier is triestig na de coitus. Zij die het niet kunnen weten schrijven deze uitspraak graag toe aan Aristoteles, doorgaans schrijven dat soort mensen alles wat ze niet kunnen thuis wijzen toe aan deze man. Maar er is ook een versie van die spreuk bekend met een ietwat venijnig bijvoegsel: 'omne animal triste post coitum sive gallus et mulier'. Alle beestjes triestig dus, behalve de haan en de vrouw. Van hanen heb ik geen verstand, van vrouwen nog minder, ik ga me dus niet mengen in de discussie. Maar terug naar de roman van Monica Maron. Ik heb hem viermaal gelezen, driemaal in het Nederlands, eenmaal in het Duits. Bovendien heb ik er ooit een versie voor kamertheater van gemaakt met als titel 'Of jou voor mij te winnen of te sterven', net als Marmerluchten mijn eerste en enige theatertekst, maar nooit gepubliceerd, laat staan opgevoerd.

Hoe dan ook, voor mij een revelatie: een zo goed als onmogelijke (en daardoor juist bestaande) liefde tussen een ouder wordende vrouw en een man in de bloei van zijn leven die plotseling verdwijnt (sterft? zelfmoord? vlucht?). Dus ook een meedogenloze liefde, die Monika Maron dan inspireert tot one liners om in steen te beitelten: 'In het leven kun je niets anders mislopen dan de liefde', een zin die als een mantra doorheen de roman slingert, maar ook inspireert tot tragikomische zinnen zoals: 'Een verstandig mens heeft lief wat zich niet aan hem kan onttrekken. Hij koopt een hond en houdt ervan. Als de hond doodgaat, koopt hij een nieuwe en houdt er nog steeds van.'

Kwamen ook in aanmerking: Mann (Thomas), Michon, Montaigne, Monod

Martinu, Bohuslav

Deze Tjechische componist kende ik nauwelijks maar sinds mijn bezoek aan het Edinburgh festival in 1993 is dat wel even anders geworden. Hij was toen bij manier van spreken de componist in residence. Alles draaide rond deze man. Een ontdekking en het begin van een hechte muzikale vriendschap. Vooral zijn kamermuziek kan mij bekoren, maar Martinu componeerde ook fraaie symfonieën. Zij vocale werk mag men ook niet onderschatten, Mariaspelen is een (soort) opera waarin onze Mariken van Nieuweghen komt meedoen, iets meer bekend is zijn cantate Gilgamesj-epos. Vlak voor zijn dood in de omgeving van het Zwitserse Bazel, slaagde hij er nog in om de opera 'Griekse Passie' op een zelfgeschreven libretto, gebaseerd op een roman van de Griekse schrijver Nikos Kazantzakis te voltooien. Martinu's werk is moeilijk in een paar woorden te omschrijven, daarvoor is het te gevarieerd, gaande van een breed en groots klankspectrum tot meer jazzy-achtige stukjes.

In Edinburgh stond o.m. zijn 4de symfonie op het programma en heel wat kamermuziekconcerten. Zo had ik nog het geluk dat een van de uitvoerders van een van zijn pianotrio's, een violist, luisterde naar de naam van Suk en ja een zoon was van de grote Suk en een neef van de (nog grotere) Dvorak. Alles bij elkaar wel een mooi festival daar in Edinburgh met een zeer correct en hoffelijk publiek. Eén beeld staat echter in mijn geheugen gegrift. Tijdens een van de (zomers hete) pauzes van een concertante uitvoering van Tristan und Isolde, was er een vader die zijn blinde zoon hielp met een ijsje. Ontroerend hoe hij er voor zorgde dat er geen druppels van het snel smeltende ijs op de grond of op het pak van zijn zoon terecht kwamen.

Kwamen ook in aanmerking: Mahler, Mozart, Mompou

Modotti

Tina Modotti, wanneer heb ik haar leren kennen? Zo'n twintig jaar geleden schat ik. Wat mij zo boeide aan haar? Ongetwijfeld de foto's van haar, en vat dat maar dubbelzinnig op: de foto's die zij zelf gemaakt heeft en de foto's waar zij op staat of meestal ligt. Een fotografe dus, maar meer dan dat, de titel van haar biografie door Margaret Hooks luidt dan ook: 'Tina Modotti, photographer and revolutionary', de

Tina Modotti

Handen van een poppenspeler

Frans vertaling doet daar nog een schepje bovenop: 'Tina Modotti, amour, art et révolution'. Filmactrice en geheim agente zouden we daar ook nog aan toe kunnen voegen. In 1920 - ze was toen 24 - debuteerde ze ooit in een stomme film en in de jaren '30 voerde ze in opdracht van Moskou verschillende geheime missies in Frankrijk uit, maar zoals het een geheim agent betaamt, weten wij daar niet veel van en zijn wij dat zelfs niet echt zeker. In 1936 duikt ze op in de Spaanse burgeroorlog, aan de kant van de republikeinen wel te verstaan, tien jaar later sterft ze te Mexico in een taxi. Ze was bevriend met Diego Rivera en Frida Kahlo en haar (belangrijkste) minnaar, de fotograaf Edward Weston heeft prachtige foto's van haar gemaakt. Maar het zijn dus vooral haar eigen foto's die mij intrigeerden. Ooit organiseerde zij in Mexicostad de 'Eerste Revolutionaire Fototentoonstelling', de toenmalige Mexicaanse president was evenwel not amused wegens 'te radicaal', zodat Tina na verloop van tijd het land 'mocht' verlaten. Haar foto's zijn, gezien ook de pioniersjaren van de fotografie, zeer krachtig, sober en poëtisch tegelijkertijd.

Kwamen ook in aanmerking: Modigliani, Michelangelo, Mantegna, Matisse

Montepulciano

Mijn verblijf in Montepulciano heb ik eigenlijk uitvoerig beschreven in het tweede hoofdstuk van Marmerluchten. Met de nodige fantasie, dat wel, maar de steile straatjes, het grote plein, de gebouwen, de afkoeling van de avond na weer eens een hete dag, het kerkje beneden en de poort, daar is niets van gelogen. Geen Stück in Volkston weliswaar zoals in de roman, maar wel de Gazzetta della sport. Het decor dus. En de wijn! Montepulciano of la dolce farniente in het kwadraat. Maar sta mij toe Montepulciano wat te introduceren door middel van enkele zinnen uit het 2de hoofdstuk 'Montepulciano' uit Marmerluchten.

"Hij keek over het plein, maar zag niets, tenminste hij zag niets van wat er op het plein te zien was: luidruchtig wandelende toeristen, spelende kinderen, opwaaiende papiertjes."

"De stad. Het plein. Het raadhuis. Een gekrompen uitvoering van dat van Siena. Weer het plein, ook gekrompen, opgezogen vanuit zijn middeleeuwse hoeken. In elke hoek glommen er steegjes, die bij de overgang naar het plein oplosten, en in hun spiegelbeeld aan de andere zijde weer steegje werden en verdwenen."

"...en zo had hij eerst nog langs de gevels van twee palazzi, recht tegenover het raadhuis gewandeld. Hij snoof er een wat vreemdsoortige barok op. Of was het renaissance? Het was renaissance, quasi perfecte renaissance uit de zestiende eeuw, althans de benedenverdieping van het grotere naast het duidelijk oudere met een naar gotiek zwemende zijgevel."

"Gevels en pleintjes. Een kerktoeren, één van de vele, de ontelbare. Via Mazzini. Het plakkaatje linksboven aan de gevel van een herenhuis aangebracht. Schaduwen van pratende handen op de muren, telkens als zij een lantaarn voorbij stapten."

Kwamen ook in aanmerking: Maria Laach, Madrid, Maagdenburg

Volgende aflevering: L

Horen, zien en schrijven...

"L'art de lire, c'est l'art de penser avec un peu d'aide."

Emile Faguet, Frans literair criticus (1847-1916)

DE LEESGROEP
Openbare Bibliotheek
Zedelgem

Leesgroep Zedelgem 2015/16

door Marie-Claire Devos

19/10/2015 : Amin Maalouf : De ont-
heemden
16/11/2015 : Herta Müller : Hartedier
11/01/2016 : Arthur Japin : Vaslav
22/02/2016 : Haruki Murakami : De

olifant verdwijnt

21/03/2016 : Jeroen Theunissen : Omwegen

09/05/2016 : Jonathan Safran Foer : Extreem luid & ongelooflijk dichtbij (met film)

Nieuw! Leesgroep Oostkamp 2015/16

Kathryn Stockett | Een Keukenmeidenroman (The Help)

Als de jonge vrouw Skeeter in het Mississippi van de jaren zestig van de 20e eeuw in het geheim een boek schrijft over de levens van de zwarte hulpen van haar vriendinnen, heeft dit voor iedereen grote gevolgen.

Thema: zwarten, zuidelijke staten USA, racisme, segregatie

Bespreking op 7 december 2015 om 14 uur

Tommy Wieringa | Joe Speedboot

Joe Speedboot is een wervelend geschreven ontwikkelingsroman over liefde en rivaliteit, over een verlosser zonder belofte en een heroïsche odyssee. Het toont het lot van nieuwkomers in een Nederlands dorp, waar de last van het onverwerkte verleden op de inwoners drukt.

Thema: Platteland in Nederland, vriendschap, handicap

Bespreking op 7 maart 2016 om 14 uur

Irène Nimérovsky | Storm in juni (Suite Française)

Een verhaal over Russische asielzoekers, aristocraten in geest en nieren, mensen die een goedaardigheid, een ruimhartigheid en een 'âme simple' in zich droegen, en die na de tweede wereldoorlog voorgoed tot het verleden zouden behoren.

Thema: WO II, historische roman met autobiografische inslag

Bespreking op 23 mei 2016 om 14 uur

Vooraf inschrijven:

vandaele.herman@scarlet.be of via bibliotheek@oostkamp.be

Het Beleefde Genot interviewde Zeddelgemse kunstenaars

Zestien!

samengesteld door
Bart Madou en Roland Ranson

GE MEENTE ZEDDELGEM

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING